

Inhoud

18 mei 2001

Omslag: Annet Scholten

De jaarlijkse **Kroniek arbeidsrecht 2000** beschrijft de uitspraken die voor de advocatenpraktijk het belangrijkste zijn. Daaronder ook enkele ontbindingskwesties op grond van misbruik van internet en e-mail.

367

376

Nu **mediation** in de juridische wereld terrein wint, moet de advocaat weten **hoe het werkt** om zijn cliënt hierover te kunnen voorlichten, en om de boot niet te missen. Welke informatie heeft de cliënt nodig en wat is de rol van de advocaat? Na de mediation moet de advocaat de cliënt niet terugduwen in juridisch gebakkelei.

381

Het proefschrift van Taru Spronken bracht enige lijn in de **tuchtrechtelijke uitspraken over strafadvocaten**.

Ze concludeert dat de advocaat de cliënt meer bij de zaak moet betrekken en bij optreden in de media diens toestemming nodig heeft. Ze bepleit ook de mogelijkheid voor de advocaat bij het politieverhoor aanwezig te zijn.

- 367 Kroniek Arbeidsrecht 2000**
Ronald Beltzer, Muriel Middeldorp en Gerrard Boot
- 376 Mediation: tips voor de advocaat**
mr. P.A. Wackie Eysten en mr. M. Pel
- 381 Spronken: 'Graag meer overleg met cliënt'**
Michel Knapen

Vaste rubrieken

- 383 Column**
Vos' vendetta
René Klomp
- 384 In het nieuws**
- Uitstel fusie De Brauw en Linklaters
 - Verkrachtingen in gevangenissen VS
 - Ghanese deken op Joy FM
 - Particulieren: advocaten zijn te duur
 - Snel en gratis advocatenadvies
 - Fiscaal studenten bovenmodaal
- 387 De bijzondere zaak van...**
Hans Jager: advocaat en hersenbeschadiging
Jan Pieter Nepveu
- 389 Iks ging weer eens pleiten**
Leo van Osch

Van de Orde

- 365** Van de deken: Het kaf en het koren
- 390** Orde-nieuws
- 391** Agenda
- 393** Beroepsopleiding
- 393** Permanente opleiding
- 395** Personalia

396 Disciplinaire beslissingen

In het volgende nummer

- *Vreemdelingenwet lijkt helder en efficiënt*
- *Procesfinanciering nieuwe stijl*
- *Schept nieuwe wetgeving evenwicht tussen arbeid en zorg?*

Opinie? Kritiek?

Mail uw reacties op het gebodene naar:

Advocatenblad@ebi.nl

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN FORENSIC ACCOUNTANCY

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

Drs. R.H. Veenstra RA
" DE ACCOUNTANT BEOORDEELD "
Kluwer bedrijfswetenschappen, ISBN 90-267-1932-9

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. A.S. Fransen van de Putte
mr. P. Habermehl
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. M. Middeldorp
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. P. Habermehl
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
dr. H. Buskes (Orde van Advocaten)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
email: l.hesselink@ebi.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Irene Groothedde, Amsterdam

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmby@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: f 3,70 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 11: 18 mei 2001
afl. 12: 1 juni 2001

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen f 290 of € 131,60 per jaar (incl. BTW, verzendkosten en jaarband). Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementsadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: f 15

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Van de deken

Het kaf en het koren

mr. M.W. Guensberg

In zijn column in het *Advocatenblad* 6 ontvouwde Matthijs Kaaks zijn plan om een cursus koffiezetten te organiseren voor een *gedebiliseerde* balie. Vijf punten in het kader van de Verordening Permanente Opleiding lijkt hem redelijk voor een dergelijke cursus. Ik hou er wel van als er op schertsende wijze aandacht gevraagd wordt voor een probleem. Ook het voorbeeld dat Kaaks geeft van een cursus Nieuw Procesrecht die hij bijna drie jaar geleden volgde spreekt aan. Het wetsvoorstel modernisering burgerlijk procesrecht treedt, als de Eerste Kamer het volgens schema behandelt, in werking op 1 januari 2002 en dan is de destijds vergaarde kennis wel heel erg diep weggezonden. Gelukkig staat de Ordevergadering 2001, op 27 en 28 september 2001 in Alkmaar, geheel in het teken van de wijzigingen in het burgerlijk procesrecht. U kunt dan uw kennis over de beoogde wijzigingen vlak voordat u ermee aan het werk moet op peil brengen en krijgt daarvoor dan nog drie punten ook!

Kaaks wil de Orde wakker schudden en pleit voor een inhoudelijke toets van het cursusaanbod en de prijs-kwaliteitverhouding. Dat geeft mij de gelegenheid om erop te wijzen dat de Orde ook wat de Permanente Opleiding betreft bij de les is. Per maand verzoeken zo'n vijf onderwijsinstellingen om erkenning in het kader van de Verordening Permanente Opleiding. Die erkenning wordt door de Algemene Raad slechts verleend als de instelling daadwerkelijk onderwijs verzorgt dat de praktijkuitoefening of de praktijkvoering van advocaten ten goede komt. Bovendien moet de instelling zich hebben verzekerd van de medewerking van deskundige docenten en moet men het onderwijs door middel van opinieonderzoek onder de deelnemers evalueren. De instelling moet een betrouwbare aanwezigheidsregistratie toepassen en aan de deelnemers een bewijsstuk verstrekken voor het daadwerkelijk gevolgd en voltooid hebben van de opleiding. De ongeveer 280 instellingen die erkend zijn dienen zich te houden aan de voorwaarden zoals die zijn opgenomen in de Erkenningsregeling.

Er zijn dus veel waarborgen ingebouwd om de kwaliteit van het opleidingsaanbod te bevorderen. Desalniettemin gaat er wel eens wat mis en dat resulteert (gelukkig) in klachten bij de Orde. Na vier jaar ervaring met de Permanente Opleiding werd het mede daarom tijd voor een kwaliteitsonderzoek onder de erkende instellingen. De uitvoering van dat onderzoek werd opgedragen aan Cedeo, een in de opleidingsmarkt zeer gereputeerd onderzoeksbureau. Cedeo heeft in het najaar 2000 eerst de evaluatieformulieren en cursusprogramma's gecontroleerd en heeft vervolgens een schriftelijk klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd onder haast 600 cursisten die in de jaren 1998–2000 aan één of meer opleidingen hebben deelgenomen. Het onderzoeksrapport van Cedeo heeft de Orde onlangs bereikt.

Wat op voorhand opvalt is dat bij de cursusaanbieders niet altijd voldoende duidelijk is wat de Orde nu precies van hen verwacht en dat de grote heterogeniteit van de aanbieders het lastig maakt om eenduidige kwaliteitscontrole uit te voeren. De Orde moet en zal dus de hand in eigen boezem steken. Aan de zijde van de cursisten is men, zo blijkt uit de eerste verkenningen van de uitvoerige rapportage, overwegend positief over de prijs-kwaliteitverhouding van het aanbod. Het beeld lijkt echter, vooral wat de beoordeling van de inhoud van de opleidingen betreft, diffuus.

Mede aan de hand van de onderzoeksgegevens zal worden bepaald of alle erkenningen kunnen worden verlengd. Ook zal kritisch worden gekeken naar 'haardgesprekken', te vrijblijvende lezingen en naar studiereizen. De verordening op de Permanente Opleiding heeft tot doel verhoging van de kwaliteit van de dienstverlening door de verrijking van kennis en ervaring buiten de praktijk om. Dat doel wordt het beste gediend met een cursusaanbod van hoge kwaliteit en daarom is het gerechtvaardigd om het kaf van het koren te scheiden.

Binnen het opleidingsaanbod zal kritisch worden gekeken naar 'haardgesprekken', vrijblijvende lezingen en studiereizen

In dit arbeidsrechtelijk jurisprudentieoverzicht van het vorige jaar een selectie van zaken die voor de praktijk het belangrijkst zijn. Daaronder ook vijf ontbindingskwesties wegens misbruik van internet en e-mail.

Ronald Beltzer

senior onderzoeker Hugo Sinzheimer Instituut, UvA

Muriel Middeldorp

advocaat te Haarlem en redactielid

Gerrard Boot

advocaat te Amsterdam

Kroniek

Arbeidsrecht 2000

Arbeidsovereenkomst

Binnen groepsstructuren is niet altijd duidelijk wie de werkgever is. Het Kantongerecht Amsterdam liet de werkgever voor die onduidelijkheid opdraaien: de werknemer mocht het ervoor houden dat zijn werkgever degene was op wiens adres hij zijn arbeidsovereenkomst sloot en van waaruit hij ook zijn werkzaamheden verrichtte (*JAR* 32).

Een eiser die gedurende 24 jaar ten behoeve van een uitgever tegen betaling samenvattingen schreef van (in andere periodieken) verschenen medische artikelen ten behoeve van uitgaven van gedaagde, had volgens het Kantongerecht Amsterdam een arbeidsovereenkomst (*JAR* 19). Dat eiser opdrachten kon weigeren, thuis mocht werken en een wisselend aantal werkuren had deed daar niet aan af. Het feit dat een andere eiser opdrachten mocht weigeren, woog voor weer een andere kantonrechter te Amsterdam echter zwaar genoeg om geen arbeidsovereenkomst aan te nemen (*JAR* 166). Datzelfde gold voor de rechtbank aldaar, die echter stelde dat niettemin een arbeidsovereenkomst mocht worden aangenomen indien eiseres bijzondere omstandigheden zou bewijzen waarom in haar geval het weigeren van opdrachten voortvloeide uit bijzondere omstandigheden. Daarin slaagde eiseres niet (*JAR* 176).

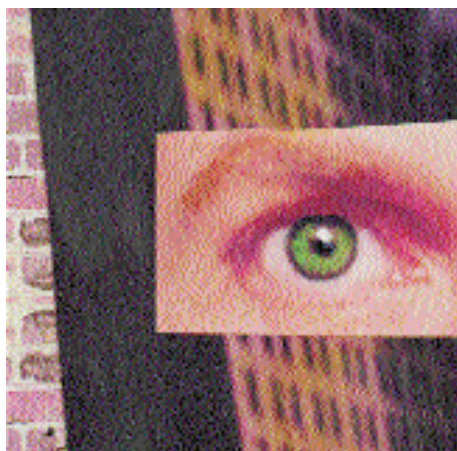
De werkgever kan het rechtsvermoeden van art. 7:610b, inhoudende dat de omvang van de arbeidsduur het gemiddelde van de laatste drie maanden bedraagt, weerleggen door aan te tonen dat deze maanden niet representatief zijn geweest. Daarbij kan hij echter niet wijzen op het feit dat de hoeveelheid werk van jaar tot jaar met een factor 4 of 5 kan verschillen, nu dat de rechtsbescherming van de flexibele arbeidskracht illusoir zou maken. De kantonrechter te Zierikzee stelde de referteperiode daarom op een jaar (*JAR* 23).

Het vermoeden van art. 7:610a BW moet niet zo worden uitgelegd dat wanneer geen drie maanden is gewerkt, er dus geen arbeidsovereenkomst bestaat. Dit artikel is slechts in het leven geroepen om de werknemer een bewijsvoordeel te geven. Voldoet een verhouding aan de elementen van een arbeidsovereenkomst, dan is er vanaf dag één een arbeidsovereenkomst, aldus het Kantongerecht Utrecht (*JAR* 57).

Artikel 7:680a BW (matiging) geldt slechts voor arbeidsovereenkomsten. Het is dus niet mogelijk bij andere arbeidsverhoudingen, zoals de overeenkomst van opdracht (in casu werden tennislessen gegeven) een beroep op dat artikel te doen, zo oordeelde de Hoge Raad (*JAR* 250).

Loon

Gelijke arbeid dient gelijk beloond te worden. Een blijvende (arbeids)markttoeslag is niet gerechtvaardigd indien collegae die niet ontvangen, bijvoorbeeld omdat inmiddels aan het systeem van toeslagen een einde is gemaakt (Kantongerecht Amsterdam, *JAR* 48). De rechtbank aldaar meende dat de invoering van een nieuw functiewaarderingssysteem een objectieve rechtvaardigingsgrond kan vormen om zittende en nieuwe werknemers ongelijk te betalen. Maar dan moet de werkgever dat systeem wel consequent toepassen en niet aan enkele nieuwe werknemers alsnog hogere salarissen toekennen (*JAR* 75). Een werkgever die het salaris van kantoorpersoneel wel en van buitendienstpersoneel niet indexeerde, kreeg van het Kantongerecht Amsterdam ongelijk. Tegenover het betoog van de werkgever dat het werk van buitendienstpersoneel van eenvoudiger aard was, stelde de kantonrechter dat dat element al was meegenomen in de hoogte van hun salarissen. De aan een indexering ten grondslag

**Een blijvende
(arbeids)markt-
toeslag is niet
gerechtvaardigd
indien collega's die
niet ontvangen**

liggende reden, namelijk aanpassing van het salaris aan stijgende kosten, geldt gelijkkelijk voor beide groepen (*JAR* 125).

Een werknemer werd na 24 jaar van de semi-continuidienst naar de dagdienst overgeplaatst, mede vanwege zijn hoge ziekteverzuim en de gevolgen hiervan voor de bezetting. Hierdoor liep werknemer een onregelmatigheidstoeslag mis. De kantonrechter te Amsterdam meende dat werkgever een voldoende zwaarwegend belang had bij de overplaatsing en dat de werknemer daarmee als een goed werknemer (*Taxi Hofman-arrest*, *JAR* 1998/199) moest instemmen, zeker nu de werkgever een referteperiode van zeven jaar had aangehouden en gebleken was dat werknemer gedurende de laatste drie jaren een derde van de tijd ziek was geweest (*JAR* 242).

Loon en ziekte

Moet geklungel omtrent de keuring van een werknemer voor rekening van de werknemer komen? Het Kantongerecht Den Haag vond onaanvaardbaar dat de bedrijfsarts – in dezelfde maand waarin het Lisv de werknemer weer hersteld achtte – hem volledig arbeidsongeschikt achtte zonder dit oordeel te onderbouwen. Ook de bezwarencommissie had het bezwaar van de werknemer ongemotiveerd ongegrond geacht. Enkele maanden daarna had het Lisv zijn beslissing herroepen en was daarbij – ongemotiveerd – uitgegaan van het oordeel van de bedrijfsarts. Onder deze omstandigheden had de werkgever het loon van de werknemer niet mogen korten (*JAR* 107). Maar een werkgever die tegen de wil van de werknemer (die had willen blijven werken) op het oordeel van het GAK afging, inhoudende dat de werknemer (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt was, hoefde niet met terugwerkende kracht het loon te voldoen toen het GAK dat oordeel later introk. De kantonrechter te Rotterdam oordeelde: 'Een zorgvuldig werkgever stelt zijn werknemers immers niet nodeloos bloot aan door bevoegde instanties ingeschatte medische risico's en is voorts aansprakelijk voor de nadelige gevolgen die een werknemer van tewerkstelling kan ondervinden.' (*JAR* 129). De Hoge Raad oordeelde echter in een andere zaak dat wanneer een werkneemster zich – ondanks haar afkeuring door de verzekeringsarts – geschikt acht

haar eigen werk te verrichten, het voor rekening van de werkgever dient te komen wanneer dat oordeel van de verzekeringsarts in beroep ter zijde wordt gesteld (*JAR* 163). Hiermee lijkt de Rotterdamse uitspraak op losse schroeven te zijn gezet.

Proeftijd

De meeste opzegverboden gelden niet bij opzegging tijdens de proeftijd (art. 7:670b BW), maar het blijft verboden een vrouw wegens haar zwangerschap te ontslaan (art. 7:646 BW). Een dergelijke opzegging leidt eventueel tot vernietiging, niet tot schadeplichtigheid (art. 7:647 BW), zo stelde de Rechtbank Den Haag (*JAR* 77).

Hoewel de proeftijd voor de werkgever is bedoeld om een beeld te krijgen van de werknemer, is een opzegging tijdens proeftijd om een reden die daar niets mee van doen heeft – het ging om een reorganisatie – geldig en leidt zij niet tot een schadevergoedingsplicht. Dat is slechts anders indien de werkgever in strijd met goed werkgeverschap handelt (Kantongerecht Alphen aan den Rijn, *JAR* 88). Wel schadeplichtig was daarom een werkgever die de werknemer al op de eerste dag van de proeftijd liet vertrekken wegens de slechte financiële situatie van het bedrijf. Die situatie was de werkgever immers al tijdens de sollicitatie van werknemer bekend. Nu hij werknemer daarover niet had ingelicht, had hij zich niet als goed werkgever gedragen (*JAR* 91).

Concurrentiebeding

Een concurrentiebeding geldt alleen tussen de werknemer en de juridische werkgever. De president van de Rechtbank Maastricht bepaalde dat vennootschappen binnen een groep op dit punt vereenzelvigd mochten worden (*JAR* 116). De Rechtbank Utrecht ging niet van vereenzelving uit (*JAR* 117). De president van de Rechtbank Haarlem wees er nog eens op dat indien een concurrentiebeding in de Algemene Voorwaarden van het bedrijf is opgenomen, niet aan het schriftelijkheidsvereiste van art. 7:653 BW is voldaan (*JAR* 148).

Ratio van het concurrentiebeding is het beschermen van het bedrijfsdebet van de werkgever. De curator die geen bedrijfsdebet beheert en de arbeidsovereenkomsten van de

Een werknemer hoeft niet in te stemmen met een salarisverlaging en een functiewijziging

werknemers al heeft opgezegd, kan die werknemers daardoor niet meer aan hun concurrentiebeding houden (Kantongerecht Utrecht, *JAR* 218).

Dat er minder snel reden is een relatiebeding te vernietigen dan een concurrentiebeding blijkt uit een appelzaak bij de Rechtbank Den Haag (*JAR* 11). Een detacheerder die zijn werknemer een relatiebeding oplegt, moet er echter rekening mee houden dat dat wordt vernietigd. Dat blijkt uit een uitspraak van het Kantongerecht Wageningen, dat – ook al is het belemmeringsverbod in de WAADI vervallen – met een beroep op de wetsgeschiedenis stelde dat dergelijke bedingen in het algemeen als te bezwarend moeten worden beschouwd (*JAR* 22). Daar komt nog bij dat dergelijke bedingen in de uitzend-cao verboden zijn verklaard. De president van de Rechtbank Amsterdam oordeelde overigens in tegengestelde zin (*JAR* 114).

Eenzijdige wijziging

In het Van der Lely/Taxi Hofman-arrest (*JAR* 1998/199) bepaalde de Hoge Raad dat uit goed werknemerschap voortvloeit dat de werknemer op redelijke voorstellen van de werkgever die verband houden met gewijzigde omstandigheden op het werk in het algemeen positief behoort in te gaan en dat hij dergelijke voorstellen alleen mag afwijzen wanneer aanvaarding ervan van hem redelijkerwijs niet kan worden gevergd. Over de reikwijdte van dit arrest is in het jaar 2000 regelmatig geprocedeerd.

Zo hoefden werknemers niet in te stemmen met de afschaffing van de regeling omtrent bedrijfsvervoer (Kantongerecht Zutphen, *JAR* 24). Het Kantongerecht Deventer oordeelde in gelijke zin ten aanzien van een voorstel voor een nieuwe reiskostenregeling. Dat een werkgever na een fusie de arbeidsvoorwaarden wilde harmoniseren kon op zich een zwaarwegend belang zijn in de zin van art. 7:613 BW, maar de redelijkheid van het wijzigingsvoorstel was door de werkgever niet onderbouwd en hij had ook niet met de werknemer overlegd (*JAR* 226). Een werknemer aan wie een toezegging was gedaan dat hij er na de reorganisatie niet in salaris op achteruit zou gaan, hoefde begrijpelijkerwijs niet in te stemmen met een voorstel van de werkgever toch met een verlaging in te stemmen nu de functie die hij zou gaan uitoefenen in een lagere salarisschaal viel (president Rechtbank Leeuwarden, *JAR* 99). Maar ook zonder zo'n toezegging hoeft een werknemer niet in te stemmen met een salarisverlaging en een functiewijziging. Dat ondervond Albert Heijn, die in het kader van een reorganisatie een slager in de functie van 'verkoper 2' wilde plaatsen. Hierbij was mede van belang 'het karakter van het slagervak, dat een echt ambacht is, waaraan de beoefenaar een belangrijke mate van zelfrespect mag ontnemen (...)' (Kantongerecht Zaandam, *JAR* 174).

Uitleg arbeidsvoorwaarden

Een cao wordt grammaticaal geïnterpreteerd, maar hoe wordt een sociaal plan uitgelegd dat niet als cao is aangemeld? Volgens de Hoge Raad geschiedt dat bij een sociaal plan dat met de vakbonden is overeengekomen op dezelfde wijze als bij een cao. Dat betekent dat niet het Haviltex-criterium, maar een grammaticale uitleg geldt indien een werknemer een beroep doet op een bepaling uit het sociaal plan (*JAR* 151).

Directieleden die niet onder een cao vallen, kunnen soms toch van een cao-loonsverhoging profiteren. Door een functieherwaarderding viel een werknemer buiten de cao en dientengevolge buiten de cao-loonsverhoging. Volgens de Hoge Raad had de rechtbank terecht overwogen dat 'de maatschappelijke realiteit is dat als gevolg van het omhooggaan van de maxima van de salarissen verbonden aan de functies in het echelon direct onder de

directie, onvermijdelijk een opwaartse druk ontstaat op de directiesalarissen'. De werknemer kon derhalve een loonsverhoging afdwingen (*JAR* 61). In een andere uitspraak oordeelde de Hoge Raad dat afwijking van een cao-bepaling over overwerk ten nadele van de werknemer niet mogelijk is, ongeacht of de werknemer nu een hoger standaardloon ontving dan de cao voorschreef (*JAR* 43).

Wat gebeurt er met een dertiende maand indien de werknemer vóór uitbetaling uit dienst vertrekt? Volgens de kantonrechter te Breda is een dertiende maand niets anders dan uitgesteld loon en aanspraken daarop worden naar evenredigheid opgebouwd. De werknemer kon dus een gedeelte van de dertiende maand claimen (*JAR* 66).

Het Kantongerecht Brielle oordeelde dat het niet mogelijk was aan een cao-verplichting tot betaling van een reiskostenvergoeding te voldoen door daar de fooienpot voor te gebruiken: de fooienpot was immers bedoeld om onder werknemers te verdelen, niet om de werkgever aan een cao-verplichting te laten voldoen (*JAR* 68).

Overgang van onderneming

De vraag of iets een onderneming is leidt al jaren tot stromen van rechtspraak. Wanneer de belangrijkste aspecten van de werkzaamheden verdwijnen, is er geen sprake van een onderneming die overgaat (Kantongerecht Amsterdam, *JAR* 182). De relatie tussen vreemder en verkrijger is niet van belang voor het antwoord op de vraag of een onderneming overgaat. Het Hof van Justitie EG bepaalde dat ook binnen een groep met een centrale leiding een onderneming van de ene naar de andere dochtermaatschappij kan overgaan (*JAR* 31).

Om te kunnen overgaan dient de werknemer in dienst te zijn bij de onderneming die overgaat. De binnen een concern gedetacheerde werknemer gaat derhalve niet mee met de onderneming waar hij feitelijk werkt, maar niet in dienst is, zo stelde het Kantongerecht Rotterdam (*JAR* 143). Volgens het Hof van Justitie gaan evenmin personen over die volgens nationale wetgeving niet als werknemer worden beschermd: twee Italiaanse ambtenaren vielen derhalve niet onder de werking van de richtlijn overgang van ondernemingen toen hun overheidsont-

De zorgplicht van de werkgever strekt zich ook uit tot door de werkgever georganiseerde ontspannende activiteiten

derneming werd geprivatiseerd (*JAR* 225). Voor de omgekeerde situatie, deprivatisering, geldt de richtlijn volgens het Hof weer wel, nu de werknemers op het moment van overgang werknemers en geen ambtenaren zijn (*JAR* 239). Een werknemer hóéft niet over te gaan: doet hij duidelijk en ondubbelzinnig afstand van zijn recht op overgang naar de verkrijger, dan verliest hij van rechtswege zijn arbeidsovereenkomst, aldus de Hoge Raad (*JAR* 152).

Volgens artikel 7:663 gaan alle rechten en verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst over, maar vallen opties daar ook onder? In een tweetal uitspraken vond het Kantongerecht Amsterdam van wel (*JAR* 1). 26 werknemers waren in dienst van Aegon Nederland BV, alwaar voor hen een optieplan bestond. Vervolgens gingen zij over naar Amvest BV. De kantonrechter stelde vast dat de opties rechten zijn die op grond van artikel 7:663 BW waren overgegaan. Het verweer van Amvest dat het om een discretionaire bevoegdheid van de werkgever en niet om een arbeidsvoorwaarde ging kon niet baten: het had op de weg van de werkgever gelegen de optieregeling duidelijk te 'oormerken', zeker nu de optieregeling een aanzienlijke waarde vertegenwoordigde en al tien jaar gold. Nu dat niet was gebeurd, behoorde onduidelijkheid over de aard van het optieplan voor rekening van de werkgever te komen.

Ongevallen

De belangrijkste uitspraak over ongevallen betrof de uitspraak van de Hoge Raad in de zaak-Erven Van Hese/De Koninklijke Schelde Groep (Hoge Raad, *JAR* 122). Van Hese was van 1959 tot 1963 blootgesteld aan asbeststof; in november 1996 overleed hij aan mesotheliom. De erven Van Hese vorderden schadevergoeding; De Schelde beriep zich op de verjaringstermijn van dertig jaar (na de schadeveroorzakende gebeurtenis) van art. 3:310 lid 2 BW. De Hoge Raad overwoog dat art. 6:2 lid 2 BW eraan in de weg kan staan dat een beroep op verjaring wordt gedaan, mits er sprake is van een uitzonderlijk geval. Zo'n geval kan zich voordoen wanneer onzeker is of de gebeurtenis die de schade kan veroorzaken inderdaad tot schade zal leiden, die onzekerheid zeer lange tijd is blijven bestaan en de schade naar haar aard verbor-

gen is gebleven en pas kon worden geconstateerd nadat de verjaringstermijn reeds was verstreken. Daarbij noemde de Hoge Raad (in rechtsoverweging 3.3.3) omstandigheden waarvan de rechter blijk moet geven ze in zijn beoordeling te hebben betrokken. Voorts moest art. 3:310 lid 2 BW volgens de Hoge Raad zo worden uitgelegd dat als gebeurtenis had te gelden de blootstelling aan asbest, hetgeen in verband met het derde lid inhield: het einde van die blootstelling (*JAR* 122).

Een onderaannemer van de werkgever waar werknemer werkte, werd door de erven van een aan mesotheliom overleden werknemer met succes uit onrechtmatige daad aansprakelijk gesteld. Hoewel art. 7:658 BW op deze situatie niet van toepassing is, gold echter volgens de Rechtbank Amsterdam ook voor de onderaannemer het vereiste dat hij met voldoende feitelijke gegevens moest onderbouwen dat hij destijds voldoende veiligheidsmaatregelen had getroffen. Het verweer van de onderaannemer dat de werknemer niet alleen bij hem, maar ook bij zijn voormalige werkgever aan asbest was blootgesteld, zodat het causale verband ontbrak, werd verworpen: gedaagde was immers hoe dan ook hoofdelijk verbonden en daardoor voor het geheel aansprakelijk voor de schade (*JAR* 96). Dezelfde onderaannemer was partij in een tegen hem aangespannen zaak door de erfgenamen van een voorheen bij hem werkzame, inmiddels aan asbestose overleden werknemer. Met een verwijzing naar het arrest-Van Hese/De Schelde bepaalde de Hoge Raad dat de rechter naar wie de zaak werd terugverwezen aan de hand van de in dat arrest opgenomen criteria moest bepalen of toepassing van de verjaringstermijn naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn (*JAR* 237).

Een redelijke uitleg van de zorgplicht van de werkgever ex art. 7:658 BW brengt mee dat deze zich ook uitstrekt tot door de werkgever georganiseerde ontspannende activiteiten, aldus de Rechtbank Utrecht. Werkneemster was tijdens een facultatieve rit met een door de werkgever gehuurde, niet van veiligheidsgordels voorziene Landrover, tussen twee zakelijke besprekingen in, gewond geraakt (*JAR* 13).

Als de werknemer weigert mee te werken naar elk onderzoek van zijn eventuele ziekte, is het ontbindingsverzoek zonder reïntegratieplan ontvankelijk

Misbruik internet en e-mail

Met de komst van internet en e-mail is een nieuwe ontbindingsgrond ontstaan; het tijdens werktijd gebruik/misbruik maken van deze middelen voor privé-doeleinden. In de *JAR* verschenen het afgelopen jaar vijf uitspraken. In vier gevallen werd de ontbinding uitgesproken zonder dat aan de werknemer een vergoeding werd toegekend en in de vijfde zaak werd de ontbinding geweigerd. Deze laatste kwestie betrof een 55-jarige werknemer met een dienstverband van 25 jaar met lastige privé-omstandigheden (waaronder een gehandicapt kind). Hij werd op staande voet ontslagen toen zijn werkgever erachter kwam dat hij gedurende minimaal één uur per dag via de computer op het werk pornosites bezocht. De werknemer erkende de beschuldigingen, maar gaf aan dat hij niet gewaarschuwd was en dat er binnen het bedrijf geen regels golden voor het gebruik van de computer. Na het ontslag op staande voet vroeg de werkgever voorwaardelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst. Vanwege de door de werknemer aangevoerde omstandigheden weigerde de kantonrechter te Utrecht (*JAR* 199) de voorwaardelijke ontbinding. Weliswaar was het gedrag van de werknemer verwijtbaar, maar gelet op zijn langdurig (en blijkbaar goed ver-

lopen) dienstverband en de gevolgen van de beëindiging voor de werknemer vond de kantonrechter het ontbindingsverzoek te ver gaan. Mogelijk was de zaak anders afgelopen als de man niet eerst op staande voet ontslagen was, maar dat is slechts gissen. In de vier andere zaken (te Rotterdam, Haarlem, Apeldoorn en Hilversum) vond de kantonrechter dat de arbeidsovereenkomst wel moest eindigen. In *JAR* 109 ging het om een werknemer die in 1999 gewaarschuwd was en vervolgens op de door de werknemer ter beschikking gestelde laptop wederom tijdens werktijd misbruik maakte van het internet. In *JAR* 170 merkte de kantonrechter op dat de werkgever in verband met 'privatisering op het werk' de privacy van de werknemer tot op zekere hoogte moet respecteren, maar dat dit anders is als gewelddadige pornografische afbeeldingen met een e-mail worden meegestuurd. De werknemer had moeten begrijpen dat daarvoor het bedrijfsnetwerk niet was bedoeld. Ook het onderzoeken van via een faxapparaat (om een 06-blokkade te omzeilen) door de werknemer gevoerde telefoongesprekken kon door de beugel. De kantonrechter in Apeldoorn (*JAR* 212) vond dat het via e-mail verspreiden van vanzijge teksten en afbeeldingen reden was voor ontbinding van de arbeidsovereenkomst, maar als er nog geen gedragscode binnen een bedrijf geldt en als geen waarschuwingen zijn gegeven, dan leveren deze misdragingen geen dringende reden op; de kantonrechter ontbond dus op basis van gewijzigde omstandigheden. In de zaak die speelde voor de kantonrechter in Hilversum (216) kon de werknemer niet aannemelijk maken dat extern op zijn computer was ingebroken. KPN had de werkgever gemeld dat de telefoonrekening hoog opliep, vanwege het frequent bezoeken van internetsites; dat gebeurde consequent tijdens werktijd en via een stand-alone-computer. Ook deze werknemer kon zonder vergoeding vertrekken.

Ontvankelijk zonder reïntegratieplan

Een van de voor de ontslagpraktijk belangrijkste uitspraken van het afgelopen jaar was de uitspraak van de Hoge Raad in de zaak-ING/Kuijper (*JAR* 224). In deze zaak oordeelde de Hoge Raad dat de rechtbank niet buiten het toepassingsgebied van artikel 7:685

BW was getreden toen hij de ING-bank ontvankelijk achtte in haar ontbindingsverzoek, ondanks het ontbreken van een reïntegratieplan. Juist omdat het ontvankelijkheidsver-eiste in artikel 7:685 staat, kan de rechter niet buiten het toepassingsgebied treden door te beoordelen of er sprake is van ontvankelijkheid of niet. In overwegingen ten overvloede sanctioneert de Hoge Raad het oordeel van de rechtbank dat een werkgever ontvankelijk is, ondanks het ontbreken van een getoetst reïntegratieplan, indien de werknemer zich categorisch aan controle onttrekt; in zo'n geval kan immers ook niet worden vastgesteld of de werknemer ziek is. Dat klemmt temeer als de werknemer zich vaker schuldig heeft gemaakt aan het overtreden van de ziekteverzuimvoorschriften. Terecht had de rechtbank onderzocht of de vraag of de werknemer zich niet hield aan de ziekteverzuimvoorschriften, mogelijk verband hield met de aard van de ziekte. Anders gezegd: als er reden is om aan te nemen dat de werknemer niet ziek is en als de werknemer categorisch weigert mee te werken aan een onderzoek naar de vraag of hij ziek is, kan de werkgever een ontbindingsverzoek indienen zonder daarbij een getoetst reïntegratieplan over te leggen.

Opzeg- en aanzegtermijn

Er verscheen een zestal uitspraken over de toepassing van art. 16 WW, in combinatie met art. 7:672 BW en het overgangsrecht ter zake van de voor de oudere werknemers geldende opzegtermijn. In *JAR* 40 oordeelde de Rechtbank Zutphen dat de uitvoeringsinstelling bij de toepassing van art. 16, lid 3 WW uitsluitend heeft te kijken naar art. 7:672 BW en dus niet mag uitgaan van de op grond van het overgangsrecht voor de oudere werknemer geldende langere opzegtermijn. Voorts oordeelde de rechtbank dat geen rekening gehouden mocht worden met de dag waartegen opzegging (lid 1 van art. 7:672 BW) dient te geschieden; de aanzegtermijn moet dus buiten beschouwing blijven. Ook de Rechtbank Almelo (*JAR* 175) was van mening dat de uitvoeringsinstelling geen rekening mocht houden met de aanzegdag. Indien de wetgever zou hebben beoogd bij het bepalen van de termijn tevens de aanzegdag te betrekken, dan was daarvan wel expliciet melding gemaakt. Het standpunt van de uitvoeringsinstelling

**Eerlijkheid duurt
het langst, maar het
kan lang duren
voordat eerlijkheid
wordt beloond en
soms staan daaraan
zelfs wetten in de
weg**

zou er bovendien toe leiden dat een volstrekt willekeurig element (namelijk de dag van de maand waarop de kantonrechter de ontbindingsbeschikking afgeeft) van grote betekenis wordt. Tot hetzelfde oordeel kwam ook de Rechtbank Rotterdam (*JAR* 177). De Rechtbank 's-Hertogenbosch dacht over de problematiek anders (*JAR* 219). Onder 'rechts geldende termijn' moet wel degelijk ook het overgangsrecht worden begrepen. Niet valt in te zien waarom de overgangsregeling ertoe zou moeten leiden dat voor de werkgever een langere termijn geldt, terwijl de werknemer zich tegenover de uitvoeringsinstelling op een kortere termijn zou kunnen beroepen. Voorts is de rechtbank van mening dat wel degelijk ook de aanzegperiode in acht genomen moet worden genomen. Maar deze periode moet, anders dan de uitvoeringsinstelling had gedaan, ook in deze situatie worden bepaald aan de hand van het oude artikel 7:670 BW.

En wat geldt voor de werkgever? De Rechtbank Maastricht (*JAR* 204) vond dat een werkgever ten onrechte de 'RDA-kortingsmaand' had toegepast op de opzegtermijn die voor de oudere werknemers gold. Daartoe oordeelde de rechtbank dat de gedachte achter de overgangsregeling (deels) teniet zou worden gedaan als, ondanks de langere termijn, wel de kortingsregeling van toepassing zou zijn. De kantonrechter in Rotterdam oordeelde in *JAR* 243 tegengesteld op grond van de wetsgeschiedenis.

Zieke bestuurder

Als de werkgever een ontslagvergunning voor de werknemer aanvraagt en de werknemer wordt ziek nadat het verzoek door de RDA is ontvangen, dan staat zijn ziekte aan opzegging niet in de weg. Wat geldt voor de bestuurder, voor wiens ontslag voorafgaande toestemming van de RDA niet vereist is? De president van de rechtbank Breda vond dat de bestuurder die zich ziek meldt na de oproep voor een aandeelhoudersvergadering en voordat die vergadering daadwerkelijk plaatsvindt, vervolgens niet tegen het ontslagbesluit kan opkomen wegens zijn ziekte; er moet een analoge regeling gelden als bij de RDA-procedure. Het hof bekrachtigde deze uitspraak (*JAR* 76 en 207).

Tot een vergelijkbaar oordeel kwam het

Hof 's-Hertogenbosch toen een statutair directeur zich ziek meldde na afloop van een aandeelhoudersvergadering en vóór de bevestiging van het tijdens die vergadering genomen ontslagbesluit; de bestuurder moest uit de aandeelhoudersvergadering begrepen hebben dat beoogd werd niet alleen de vennootschapsrechtelijke maar ook de arbeidsrechtelijke banden door te snijden (*JAR* 135).

Ontbinding en opties

Denk niet te snel aan de hand van het arrest-Baijings (*JAR* 1997/248) dat optieschade na een ontbindingsprocedure in een bodemprocedure nog wel aan de orde kan komen. Alleen als de kantonrechter eigener beweging aangeeft de optieschade niet te willen meenemen in de beoordeling van de ontbindingsvergoeding, staat de weg naar de bodemprocedure mogelijk nog open; die mogelijkheid bestaat niet als op verzoek van een der partijen de eventuele optieschade buiten beschouwing gelaten wordt. In principe hoort immers ook optieschade in de beoordeling van de vergoeding ex artikel 7:685 lid 8 beoordeeld te worden (*JAR* 9: Walvisch/Star Reachers).

Bijzondere procedures

Eerlijkheid duurt het langst, maar het kan lang duren voordat eerlijkheid wordt beloond en soms staan daaraan zelfs wetten in de weg. Dit ondervonden de ex-werknemers van Pratt & Whitney (Hoge Raad *JAR* 18). Werkgever had in de RDA-procedure welbewust onjuiste informatie verstrekt omtrent de bedrijfseconomische situatie van het bedrijf en de RDA had op basis van die informatie ontslagvergunningen afgegeven. Meer dan zes maanden na afloop van de opzegtermijn bemerkten de werknemers het bedrog. Voor de rechtbank en de A-G was de vraag hoe deze werknemers te hulp te komen: door hun vordering gebaseerd op onrechtmatig handelen van de werkgever te honoreren of door in een geval als dit de vervaltermijn van het kunnen instellen van een vordering op basis van kennelijk onredelijk ontslag te verlengen. A-G Bakels opteerde voor het laatste, maar de Hoge Raad bevestigde het vonnis van de rechtbank. Het na opzettelijke misleiding van de RDA verkrijgen en gebruikmaken van een ontslagvergunning kan een onrechtmatige daad opleveren,

waarbij door de benadeelde werknemers schadevergoeding kan worden gevorderd. Tevens kan een aldus gegeven ontslag kennelijk onredelijk zijn. Tegen een vordering tot herstel van de arbeidsovereenkomst blijft zich de uitspraak van de Hoge Raad 11 mei 1979 (*NJ* 1979, 441) verzetten.

Een werknemer die zich door de handelwijze van de RDA gedupeerd voelde kwam minder ver. Zijn werkgever verzocht en verkreeg ondanks inhoudelijk verzet een ontslagvergunning op basis van een bedrijfseconomische situatie. De Nationale Ombudsman oordeelde de door de werknemer hiertegen ingestelde klacht gegrond. De werknemer vorderde in een kort geding tegen de RDA een voorschot op de te betalen schadevergoeding op basis van door deze gepleegd onrechtmatig handelen. De president beoordeelde of sprake was van schending van het anciënniteitsbeginsel en kwam daarbij tot de conclusie dat dat niet het geval was (*JAR* 189).

Opzegging zonder vergoeding

Het jaar 2000 heeft niet de gewenste duidelijkheid gegeven op de vraag of opzegging van een arbeidsovereenkomst in beginsel gepaard dient te gaan met het aanbieden van een vergoeding. Voor één categorie werknemers ligt dat misschien anders, en wel de zieke, oudere (50-plus) werknemer, met een langdurig (meer dan vijftien jaar) dienstverband, die een slechte positie op de arbeidsmarkt heeft. De Hoge Raad had in 1998 (*JAR* 1998, 82) en 1999 (*JAR* 1999, 149) al geoordeeld dat de werkgever onder die omstandigheden een werknemer niet zonder een behoorlijke financiële vergoeding mag heenzzenden. Die gedachte is door een enkele lagere rechter in de kennelijk onredelijke ontslagbeoordelingen gevolgd. Rechtbank Zwolle (*JAR* 15) kende de zieke werknemer van 55 jaar met zeventien dienstjaren een vergoeding toe op basis van de kantonrechterformule, waarbij, gelet op de in acht genomen opzegtermijn en onverplicht betaalde aanvulling op arbeidsongeschiktheidsuitkering, de correctiefactor op 0,6 werd gesteld.

Daar waar de werkgever voor de werknemer (56 jaar oud, 34 jaar in dienst) een arbeidsongeschiktheidsverzekering had getroffen die een aanvulling verzorgde tot 80 pro-

cent van het laatstgenoten salaris, werd dat door de kantonrechter te Gorinchem (*JAR* 106) een voldoende en adequate voorziening geacht, ofschoon collega's die wegens reorganisatie ontslagen waren, een hogere vergoeding hadden ontvangen.

De Rechtbank Den Bosch (*JAR* 70) kende aan een werknemster (leeftijd onbekend, tien jaar dienstverband, langdurig arbeidsongeschikt en daarom met 'evident verminderde kansen op de arbeidsmarkt') een vergoeding toe met correctiefactor 1,5 (waarop de in acht genomen opzegtermijn in mindering werd gebracht), omdat de handelwijze van werkgever mede de oorzaak was geweest van het ontstaan van de arbeidsongeschiktheid.

Opvallend zijn echter de vele beslissingen waarbij – maar dan betreft het ofwel jongere werknemers, ofwel werknemers met een korter dienstverband – geen of slechts zeer geringe vergoedingen worden toegekend.

Het Kantongerecht Utrecht (*JAR* 94) oordeelde dat het niet aannemelijk was dat de arbeidsongeschiktheid direct voortvloeide uit de werkomstandigheden en verder had de werkgever voldoende gepoogd de werknemer (43 jaar oud, zeventienjarig dienstverband) te reïntegreren. De schade als gevolg van het ontslag bleef daarom voor rekening van de werknemer. Ook de kantonrechter te Rotterdam kende geen vergoeding toe aan een werknemer met een dienstverband van 22 jaar (leeftijd: 41) omdat onvoldoende aannemelijk was dat de arbeidsongeschiktheid veroorzaakt was door de werkgever en evenmin aannemelijk was dat pogingen tot reïntegratie waren verricht. Daarbij was, gelet op de aard van de kennelijk-onredelijk-ontslagprocedure (duur procedure; ontbreken mogelijkheid tot intrekking van het verzoek), de kantonrechtersformule in 681-zaken volgens deze kantonrechter niet toepasbaar (*JAR* 144). Zo beslisten ook ten principale het Kantongerecht Breda (*JAR* 197) en de Rechtbank Middelburg (*JAR* 161).

Kennelijk onredelijk ontslag en sociaal plan

Een sociaal plan wordt, overeenkomstig de tweede kantonrechteraanbeveling van april 1998, slechts marginaal getoetst. Niettemin sneuvelde bij een kantonrechter te Almelo (*JAR* 165) toepassing van het sociaal plan op

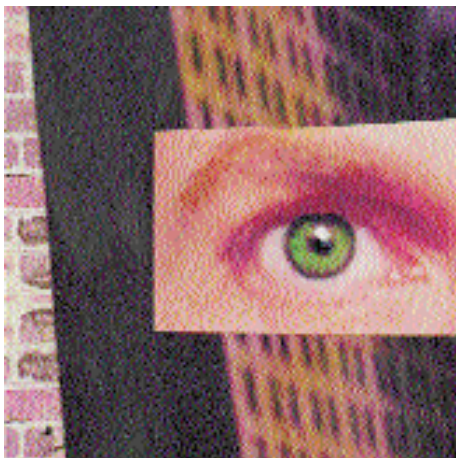
grond waarvan de werknemer (53 jaar oud, 35 dienstjaren) een aanvulling zou ontvangen van gekapitaliseerd 8,8 maandsalarissen. Dat collega's een relatief karige vergoeding hadden ontvangen vormde reden voor matiging, maar toch kreeg de werknemer mede vanwege de financiële gevolgen van het ontslag 100.000 gulden bruto vergoeding toegekend. Ook tot een iets hogere dan de aangeboden vergoeding (een suppletie van 30 procent gedurende dertig maanden, in plaats van 20–25 procent gedurende 26 maanden) kwam het Kantongerecht Lelystad (*JAR* 128).

Bij een reorganisatie, waarbij één werknemer via de RDA-route was ontslagen onder toekenning van een vergoeding volgens het sociaal plan, en vijf andere via de 685-procedure (nadat voor hen de ontslagvergunningen eerder waren geweigerd), met toekenning van een hogere vergoeding volgens de kantonrechtersformule, leidde die ongelijkheid niet tot het aanmerken van het eerstgenoemde ontslag als kennelijk onredelijk. Beoordeling van die kennelijke onredelijkheid vindt plaats op (uiterlijk) de ontslagdatum, en toen wist de werkgever nog niet dat in de andere ontbindingsprocedures hogere vergoedingen zouden worden vastgesteld (*JAR* 147).

Kennelijk onredelijk ontslag

Een foutenfestival (Stichting Thuiszorg Midden Limburg) belandde bij de Hoge Raad (*JAR* 29). In een kennelijk-onredelijk-ontslagprocedure kende de rechtbank 54.000 gulden toe, zich niet uitlatend over het bruto- of nettokarakter. Zonder partijen nader te horen werd bij herstellvonnis bepaald dat een netto-bedrag bedoeld was. Dat zou echter méér zijn dan het door de werknemer gevorderde bruto-bedrag, waarvan de rechtbank in haar eerste vonnis had gesteld dat dat te veel was. Een dergelijke onbegrijpelijke 'verbetering' achtte de Hoge Raad ontoelaatbaar. Datzelfde harde oordeel trof ook het standpunt van de rechtbank dat de stelplicht en bewijslast in een kennelijk-onredelijk-ontslagprocedure op de werkgever rusten.

Wanneer een werknemer een ontslag kennelijk onredelijk noemt vanwege meerdere op zichzelf staande redenen, kan de vordering alleen worden afgewezen wanneer ieder van die gronden geen doel treft. Werknemer baseerde zijn vordering op de a-grond (valse

reden) alsmede op de b-grond (te ernstige gevolgen). In hoger beroep gaf de rechtbank hem een bewijsopdracht met betrekking tot de a-grond en toen werknemer daar niet aan voldeed werd de vordering zonder nog iets te zeggen over de b-grond afgewezen. Daarmee had de rechtbank naar de mening van de Hoge Raad zijn oordeel onvoldoende met redenen omkleed (*JAR* 84).

Een werknemer, 53 jaar oud, 24 dienstjaren, werkte laatstelijk als chef taxicentrale. Werkgever was ontevreden over zijn functioneren en bood de functie van taxichauffeur aan. Werknemer weigerde dat en na een vergunning van de RDA werd de arbeidsovereenkomst opgezegd onder toekenning van een bescheiden vergoeding. Werknemer wilde en kreeg meer: de Hoge Raad bepaalde dat het 'Van der Lely/Taxi Hofman-criterium' vanzelfsprekend óók geldt in kennelijk-onredelijk-ontslagprocedures (*JAR* 120).

Voor sommige werknemers (onderwijsgevend, bij overheidsinstellingen of geestelijken) bestaat de ontslagbescherming uitsluitend uit het kunnen voeren van de 681-procedure: voor hen geldt het BBA niet en bestaat ook geen andere vorm van preventief toezicht. Dat bij gebreke van een preventieve toets zwaardere eisen worden gesteld aan de zorgvuldigheid van de opzegging(sprocedures) ondervond een kerkelijk genootschap (*JAR* 187). Ten aanzien van de door haar ontslagen predikant gold weliswaar een kerkelijke interne rechtsgang, maar de predikant had zich daar niet mogen laten bijstaan, hoor en wederhoor was nauwelijks toegepast en onduidelijk was waar het oordeel van de beroepscommissie, dat geen verdere samenwerking meer mogelijk was, op gebaseerd was. De kantonrechter te Utrecht kende daarom een vergoeding toe, gebaseerd op de kantonrechtर्सformule met een correctiefactor 2.

Ontslag op staande voet

Door de Hoge Raad is in 1999 (*JAR* 1999, 102) beslist dat bij de beoordeling of een ontslaggrond een dringende reden vormt, ook de persoonlijke omstandigheden van de werknemer moeten worden meegewogen. Waar dat toe leidt ondervond Hema, die een werknemer na afloop van diens laatste werkdag en voorafgaand aan zijn vut, op staande voet

ontsloeg wegens diefstal van twee blikken motorolie. Met het ontslag op staande voet zou iedere vut-aanspraak komen te vervallen. Door die persoonlijke omstandigheid niet mee te wegen had de rechtbank blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting. Dat Hema gewacht had met het ontslag totdat de werknemer was teruggekeerd van zijn vakantie, werd het bedrijf niet kwalijk genomen, omdat men hem direct de indruk had gegeven de zaak hoog op te nemen (door hem te schorsen) en verder door de zaak na werknemers terugkeer met de nodige voortvarendheid op te pakken.

Niet onverwijd gegeven was in de visie van het Kantongerecht Amsterdam het ontslag waarbij op 24 februari de relevante feiten (ten aanzien van een bankdirecteur die zakelijke en privé-belangen naar de mening van zijn werkgever te veel vermengd had) vaststonden, werknemer geschorst werd en werkgever tot 6 april doorging met onderzoek om te kijken of er nog sprake was van andere onregelmatigheden (*JAR* 156).

Zeer vasthoudend en uiteindelijk succesvol was de van seksuele intimidatie beschuldigde Riagg-medewerker (*JAR* 149). Na een op die grond gebaseerd ontslag op staande voet werd de voorlopige voorziening afgewezen en het op dezelfde zitting behandelde voorwaardelijke-ontbindingsverzoek zonder vergoeding toegewezen. De Rechtbank Maastricht oordeelde in hoger beroep daarentegen dat de feiten geen ontslag op staande voet rechtvaardigden. De werknemer kreeg de kans zich op de onregelmatigheid en de kennelijke onredelijkheid van het ontslag te beroepen. Die kennelijk-onredelijk-ontslagprocedure leverde hem dan bij de rechtbank – vanwege de financiële gevolgen van het ontslag – zes ton vergoeding op.

Opvallend was het oordeel van het Hof Arnhem (*JAR* 206), dat aan de beoordeling van de ontslaggrond van een op staande voet ontslagen directeur niet toekwam: omdat diens vennootschapsrechtelijk ontslag in strijd zou zijn met de redelijkheid en billijkheid (hij was namelijk niet voorafgaand gehoord) werd het ontslag ook op arbeidsrechtelijke gronden nietig geoordeeld.

Twee uitspraken betroffen ziekte in verband met een dringende reden. Voor de advocaat-generaal legde het oordeel van de

**Bij beoordeling van
ontslag op staande
voet moeten ook
persoonlijke
omstandigheden van
de werknemer, zoals
vut-aanspraken,
worden
meegewogen**

huisarts ('ziek') het af tegen een herhaald andersluidend oordeel van de bedrijfsarts ('arbeidsgeschikt'). In dit geval mocht de werknemer niet vertrouwen op het advies van zijn huisarts (Hoge Raad, *JAR* 194).

Een alcoholverslaafde werd, na meerdere waarschuwingen en begeleiding door de werkgever om hem van zijn alcoholprobleem af te helpen, wegens herhaalde afwezigheid op staande voet ontslagen. Ondanks de constatering van de rechtbank dat werknemer ten aanzien van zijn afwezigheid geen verwijt trof, vond de Hoge Raad, onder verwijzing naar Hoge Raad 3 maart 1989 (*NJ* 1989, 549), het ontslag geldig (*JAR* 223).

Overig procesrecht

Na bedrog (bijvoorbeeld het door werknemer tijdens de ontbindingszitting onjuist informeren over zijn concrete uitzicht op ander werk)

kan een werkgever een rekest civiel instellen; hij moet dan echter niet de gelegenheid tot intrekking van het ontbindingsverzoek na het ontdekken van dat bedrog ongebruikt voorbij hebben laten gaan (Kantonrechter Utrecht, *JAR* 172).

Aan alles komt een eind: niet alleen aan deze kroniek, maar ook aan het geduld van de rechter. De president van de Rechtbank Amsterdam wees een BBA-beroep op de nietige opzegging en een vordering tot doorbetaling van 'loon' in het kader van een freelance overeenkomst af omdat eenzelfde vordering al bij de kantonrechter (op basis van art. 116 Rv) was ingediend: een goede procesorde verzet zich ertegen dat de door die eerdere rechter kennelijk als ongenoegzaam beoordeelde grondslag opnieuw inhoudelijk wordt getoetst (*JAR* 257).

n

(advertentie)

FIF 33 ROTTERDAM

Rechtsadvies- en informatiebureau t.b.v. de advocaat
Voornamelijk in bedrijven onder de naam - en initiaal -

- overleg bij de rechter
- advies bij de rechter
- de rechter
- overleg bij de rechter
- advies bij de rechter
- de rechter

Tel: 010 - 477 33 22 E-mail: info@fif33-rotterdam.nl
Fax: 010 - 477 08 30 Internet: www.fif33-rotterdam.nl

Vraag onze diensten aan voor een totaalpakket aan diensten
Bij advies: 1. Advies en advies 2. Advies en advies 3. Advies en advies
Concreet en concreet en concreet 2. Advies en advies 3. Advies en advies

Het wordt te Link Later

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 www.advocatenwerk.nl TEL 010 - 240 06 05

Wij leveren uw medische argumentatie

Medisch Adviesbureau Bins
Laan 20
2512 GN DEN HAAG

telefoon 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
dr.mr. J.W. Bins, arts RGA

Nu mediation ook in de juridische wereld terrein wint, moet de advocaat weten hoe het werkt, om zijn cliënt te kunnen voorlichten, en om de boot niet te missen. Welke informatie heeft de cliënt nodig en wat is de rol van de advocaat voor en tijdens het mediationproces? En na de mediation zou de advocaat de cliënt niet moeten terugduwen in juridisch gebakkelei.

mr P.A. Wackie Eysten

advocaat te Den Haag, ACB-mediator en bestuurslid van het ACB en het NMI¹

mr. M. Pel

vice-president Gerechtshof Arnhem, NMI-mediator en projectleider 'Mediation naast rechtspraak'

Mediation wordt meer en meer onderdeel van het juridisch landschap,² ook in Nederland. De vraag of mediation in bepaalde conflicten met succes kan worden ingezet staat centraal bij het project 'Mediation naast rechtspraak'.³ Buiten het project is een nog ruimer scala van mogelijkheden. Het maken van een verantwoorde keus voor mediation en het bijstaan van een cliënt tijdens een mediation kan als een nieuwe professionele vaardigheid worden beschouwd.⁴ Voor een verantwoord advies over die keus aan de cliënt is het van belang dat advocaten weten wat mediation is, welke informatie zij hierover aan hun cliënten kunnen geven en wat hun rol tijdens een mediation kan zijn. Blijkens onderzoek in Nederland en in het buitenland⁵ leidt onbekendheid met mediation bij professionals in juridische beroepen tot weerstand en onzekerheid, terwijl ervaring met mediation tot het inzicht leidt dat mediation effectief kan worden ingezet bij het oplossen van conflicten.

Basisinformatie

Mediation is een specifieke vorm van bemiddeling waarbij de partijen hun eigen conflict oplossen onder leiding van een onafhankelijke derde, de mediator. Tijdens de bemiddeling wordt gezocht naar een oplossing in wederzijds belang. Daarbij let de mediator er in de eerste plaats op dat de communicatie tussen partijen zodanig wordt hersteld dat ze weer in staat zijn met elkaar te onderhandelen. Anders dan in een juridische procedure komt alle conflictstof op tafel en niet alleen de in juridische stellingen verpakte vertaling daarvan. Het gaat er in de mediation niet (meer) om wie gelijk heeft maar om het vinden van een voor beide partijen acceptabele bediening van beider belangen.

De zogeheten Harvard onderhandelingsregels⁶ gelden bij iedere mediation

- 1 Scheid de mensen van de problemen (speel de bal en niet op de man)
- 2 Zoek oplossingen op basis van belangen en niet van posities
- 3 Zoek oplossingen in wederzijds belang
- 4 Objectieve maatstaven voor de oplossing van tegenstrijdige belangen

1 ACB: ADR-centrum voor het bedrijfsleven; NMI: Nederlands Mediation Instituut.

2 Zie Schmitz (zie nr. 13 in de literatuurlijst).

3 Informatie over het landelijk project en de brochure 'Mediation naast rechtspraak' op te vragen bij: Landelijk projectbureau Mediation voor de Rechterlijke Macht, Postbus 9030, 6800 EM Arnhem, tel. 026-359280, fax 026-3592692; <http://www.rechtspraak.nl>, e-mail: mediation@hetnet.nl. Zie ook Pel en Everts (11).

4 Zie Stone (14). Training in die vaardigheid zal onderdeel worden van de beroepsopleiding.

5 Genn (2), Van Genugten (3), Murray e.a. (7), Mnookin (6).

6 Hét hierover te raadplegen boek is *Excellent onderhandelen* (1).

tips voor de advocaat

Belangen van partijen blijken meestal slechts voor een klein deel tegenstrijdig en grotendeels verenigbaar

De mediator

De mediator is een professionele bemiddelaar opgeleid op een door het NMI (Nederlands Mediation Instituut) erkende opleiding. De achtergrond van de mediator kan verschillend zijn, er zijn mediators afkomstig uit zeer diverse beroepsgroepen: advocaten, accountants, psychologen, consultants, artsen et cetera. De mediator moet beschikken over een professionele basishouding (onafhankelijk, neutraal en oplossingsgericht) en beschikken over specifieke mediatorsvaardigheden.⁷

De methode

Globaal gezien kent iedere mediation vier fasen. Mediation is echter een flexibel proces, afhankelijk van de partijen en hun conflict kan iedere fase korter of langer duren.

1. Intakefase

In deze fase neemt de mediator met de partijen de spelregels en hoofdkenmerken van de mediation door, neergelegd in de mediation-overeenkomst en het van toepassing verklaarde reglement. Dit kan zijn het ACB- of het NMI-reglement.

Hoofdkenmerken van mediation zijn:

- *vrijwilligheid*: iedere partij kan op elk

moment de mediation verlaten als zij meent elders haar belangen beter te kunnen dienen;

- *vertrouwelijkheid*: alles wat tijdens de mediation wordt medegedeeld of voorgesteld is vertrouwelijk en mag niet in een opvolgende procedure of anderszins buiten de mediation worden gebruikt, tenzij de partijen het daarover eens zouden zijn; deze vertrouwelijkheid is een voordeel voor beide partijen, zij kunnen het achterste van hun tong laten zien zonder bang te hoeven zijn daaraan te worden gehouden als ze het uiteindelijk niet eens worden;
- *eigen activiteit van partijen*: tijdens een mediation wordt van partijen verwacht dat zij zich actief opstellen en daadwerkelijk bereid zijn te zoeken naar een oplossing in wederzijds belang en dat zij ook daadwerkelijk openstaan om te luisteren naar de belangen van de ander;
- *snelheid en kostenbeperking*: een mediation begint vaak binnen twee weken nadat partijen tot mediation hebben besloten en duurt in het algemeen niet langer dan drie maanden, de kosten worden daardoor ook beperkt; de kosten van de mediation worden in het algemeen tussen partijen ver-

⁷ Bij een aantal providers en in het project 'Mediation naast rechtspraak' worden naast de opleidingseis nog meer kwaliteitseisen gesteld, onder meer gebaseerd op vervolgoopleidingen en ervaring.

⁸ In het project 'Mediation naast rechtspraak' komen deze kosten niet voor rekening van partijen.

Fase van de mediation

Intakefase

Exploratiefase

Onderhandelingsfase

Afronding

Taak van de advocaat

Coachen van cliënt, uitleg over inhoud mediation-overeenkomst

Coachen van cliënt, erop toezien dat alle belangen op tafel komen, ook van de wederpartij; waken voor machtsverhouding tussen partijen

Meer actief, creatief meedenken (eventueel adviseren) over opties en kiezen van oplossingen in wederzijds belang

Checken van en adviseren over vaststellings-overeenkomst of (mede) opstellen daarvan, realiteitstoets

deeld.⁸**2. Exploratiefase**

Tijdens deze fase onderzoekt de mediator met partijen hun beider belangen, zorgen en wensen die achter de wederzijdse standpunten schuilgaan. Die belangen blijken, anders dan verwacht, meestal maar voor een klein deel tegenstrijdig en voor het overige gelijklopend of verenigbaar.⁹ In deze fase wordt tevens gewerkt aan het herstellen van de veelal verstoorde communicatie. Als deze fase goed loopt zijn de partijen aan het eind hiervan onderhandelbaar en kan de mediator in de volgende fasen een terughoudender rol vervullen.

3. Onderhandelingsfase

Nu volgt een brainstorm over alle mogelijke opties om de blootgelegde belangen te dienen. Na de brainstorm zoeken partijen naar opties die beider belangen zo veel mogelijk dienen. Daarbij worden de gekozen oplossingen op realiteit getoetst.

4. Afsluitende fase

Ten slotte worden de partijen het geheel eens. Ook komt voor dat men het gedeeltelijk eens wordt of helemaal niet... In dat laatste geval volgen niet zelden toch nog nadere onderhandelingen waarbij de partijen het soms alsnog eens worden. Bijna altijd leidt een mediation tot verbetering van de onderlinge verstandhouding.

Indicaties pro en contra

De belangrijkste indicatie voor mediation in een concrete zaak is de wens van partijen een eind te maken aan hun conflict. Niet het soort zaak, maar de attitude en inzichten van

de partijen en hun advocaten zijn bepalend voor de slagingskans van mediation.¹⁰

Arbeidszaken, maatschaps- en andere samenwerkingsconflicten, conflicten binnen duurzame handelsrelaties, bouwconflicten, letselschadezaken kunnen, zo is inmiddels ook in Nederland gebleken, goed binnen mediation worden opgelost.

Tijdens procedure of arbitrage

In beginsel kan het best zo spoedig mogelijk voor mediation worden gekozen. Als de standpunten nog niet zijn verhard leidt mediation veelal zeer snel tot een oplossing.

Ook tijdens een gerechtelijke procedure of tijdens arbitrage kan nog met succes worden gekozen voor mediation. Dit is vooral aangezien als de beslissing niet tot oplossing van het eigenlijk onderliggende conflict kan leiden. Succesvolle doorverwijzing naar mediation vindt in het buitenland al jaren plaats, en is ook binnen het project 'Mediation naast rechtspraak' inmiddels een feit. Wel vergt de terugweg van verharde standpunten naar belangen meer van partijen, hun advocaten en de mediator. Het juridisch gelijk moet als het ware in de ijskast worden gezet en de partijen moeten teruggaan naar hun belangen; voordeel van mediation tijdens een procedure kan zijn dat het restconflict dadelijk aan de rechter kan worden voorgelegd en dat de overeenstemming in proces-verbaal of vonnis kan worden neergelegd.

Beide partijen kiezen voor mediation

Veel partijen denken dat de andere partij niet bereid zal zijn zich in te zetten om het conflict door mediation op te lossen. Dit punt zal ieder voor zich moeten uitmaken. Aan de mediator kan worden overgelaten om na te gaan of beide partijen werkelijk bereid zijn zich voor een oplossing in te zetten. De advocaten kunnen een belangrijke rol spelen om de wederpartij en diens advocaat te bewegen (ook) mee te doen aan mediation. Advocaten met mediation-ervaring blijken daar dikwijls goed toe in staat, tot uiteindelijke tevredenheid van beide partijen.

Vorbereiding van de cliënt

De advocaat heeft, naast de voorlichting op de hiervoor genoemde punten, een belangrijke taak bij de voorbereiding van zijn cliënt op

⁹ Zie hierover: Gijbels, Pel en Wackie Eysten (5, 8, 15).

¹⁰ Zie Pel en Everts (8, 10 en 11).

¹¹ Let hierbij ook op gedragsregel 18,1.

De advocaat blijft betrokken bij de mediation zodat hij niet later de partij tot een puur juridische benadering stimuleert

mediation. Hoe beter de cliënt heeft nagedacht over zijn eigen belangen en standpunten en over die van de ander, hoe beter en sneller de mediation zal verlopen. Het is daarbij van belang dat niet wordt gefocust op het zoeken naar fouten in het verleden of op de vraag wie er gelijk heeft, maar dat de blik wordt gericht op toekomstgerichte belangen. Daarbij kan de advocaat alvast een aantal vragen met zijn cliënt doornemen. Veel praktische en emotionele kwesties zijn daarbij relevant.

Vragen naar belangen, zorgen en wensen

- Wat was voor u destijds de reden om samen te werken/zaken te doen (etc.)?
- Wat is het verschil tussen de start van de samenwerking/zakenrelatie en nu?
- Wat was de druppel die de emmer deed overlopen?
- Wat zou er opgelost moeten zijn om dit conflict te kunnen vergeten? Wat staat daaraan in de weg? En wat kunt u daaraan zelf bijdragen?
- Hoe zou de andere partij deze vragen beantwoorden?
- Stel dat de rechter uw vordering of verweer helemaal zou honoreren, is dan het conflict helemaal uit de wereld?
- Stel dat de rechter uw vordering of verweer helemaal niet zou honoreren, waar maakt u zich dan de meeste zorgen over?
- Wat zou de mediation u meer of anders kunnen opleveren dan een rechterlijke uitspraak?
- Kunt u met iedere oplossing thuiskomen?
- Waar gaat het u eigenlijk om?

Daarnaast is het van belang te bezien wat de werkelijke onderhandelingsruimte is en wat de alternatieven zijn als de mediation niet tot overeenstemming zou leiden. Van belang is bovendien om de kansen in een juridische procedure realistisch in te schatten en ook rekening te houden met de stress, kosten en tijd die met procedures gepaard plegen te gaan. Ook zal beslist moeten worden over de vraag of de advocaten de mediation zullen bijwonen. Voor een evenwichtige behandeling tijdens de mediation is het beter dat óf

beiden er wel bij zijn óf beiden niet.¹¹

Eventueel kan gevraagd worden om een aan de mediation voorafgaand zogenoemd regiesprek, waarin de advocaten met de mediator de te volgen procedure kunnen bespreken.

Rol advocaat tijdens mediation

De advocaat die de mediation bijwoont heeft een heel andere rol dan tijdens een arbitrage of gerechtelijke procedure. Er is geen noodzaak de mediator op basis van juridische standpunten te overtuigen, het gaat er immers om dat de partijen elkaar op basis van de wederzijdse belangen meenemen in een toekomstgerichte oplossing. De advocaat is hier veel meer een diplomaat op de achtergrond die, afhankelijk van de fase van de mediation, min of meer actief zal optreden als coach en adviseur van de cliënt, waarbij hij deze stimuleert om alle belangen op tafel te leggen en oplossingsgericht te denken.

Soms zal uit kosten oogpunt van de cliënt beslist worden dat de advocaat de mediation ten dele of in het geheel niet zal bijwonen. Die keus is verantwoord als de cliënt goed in staat is zijn eigen belangen te verwoorden en te behartigen. Ook dan is het van belang dat de advocaat voortdurend bij de mediation betrokken blijft en tussentijds steeds op de hoogte wordt gehouden van de ontwikkelingen tijdens de mediation, zodat deze niet wordt overvallen door een overeenkomst die mogelijk niet past bij zijn (oude) beeld van de beste conflictoplossing. De kans bestaat dan dat de advocaat de partij stimuleert om weer helemaal terug te vallen in de puur juridische benadering van het conflict. Dat kan de doodsteek voor de mediation en daarmee tegen het belang van de betrokken cliënt zijn.

Ten slotte

Steeds vaker zien advocaten en hun cliënten in dat er nog een tussenweg is tussen zelf onderhandelen en het overlaten van conflictbeslechting aan een derde. Het driedaagse congres van de American Bar Association was op 26-28 april geheel gewijd aan ADR, met een belangrijke plaats voor mediation. Onderdeel van het congres was een variant op een pleitwedstrijd, te weten een 'Representation in mediation competition'.

Wanneer zal de eerste vergelijkbare competitie in Nederland plaatsvinden? **n**

Literatuur

- 1 Fisher, Roger, William Ury en Bruce Patton, *Excellent onderhandelen*, Uitgeverij Business Contact, 2000.
- 2 Genn, H., *The Central London County Court Pilot Mediation Scheme*, Evaluation Report, 1998.
- 3 Genugten, M.L. van, *De rechter en mediation, een onderzoek naar de attitude van rechters als structurele voorziening binnen de rechterlijke organisatie*, Enschede 2001.
- 4 Galton, Eric, *Representing clients in mediation*, American Lawyer Media 1994.
- 5 Gijbels, L.H.H., 'Van scheidingsbemiddeling naar mediation; ervaringen van een (scheidings)bemiddelaar/mediator', *Tijdschrift voor Arbitrage* 98, p. 133 e.v.
- 6 Mnookin, R.H., Scott R. Peppet, A.S. Tulumello, *Beyond winning. Negotiating to create value in deals and disputes*, Harvard University Press, 2000.
- 7 Murray, John S., Alan Scott Rau, Edward F. Sherman, *Processes of Dispute Resolution: The role of Lawyers*, Westbury, New York, The Foundation Press, Inc. 1996.
- 8 Pel, M., 'Doorverwijzing naar mediation in de civiele procedure: extra service of branchevervanging?' *Tijdschrift voor civiele rechtspleging*, 2000, p. 78 e.v.
- 9 Pel, M., 'Mediation naast rechtspraak. Uitvoering landelijk project mediation Rechterlijke Macht', *Justitiële Verkenningen*, december 2000, p. 25 e.v.
- 10 Pel, M., 'Ervaringen, valkuilen en leerpunten in het project Mediation naast rechtspraak', *Tijdschrift voor Arbitrage*, april 2001.
- 11 Pel, M. en W.N. Everts, Een mediationweek in Rotterdam, *Advocatenblad*, 2001, 6 april.
- 12 Schmidt auf Altenstadt, P.J.M. von, 'Het sap en de schillen', *Advocatenblad*, 2000, 23 juni.
- 13 Schmitz, Suzanne J., 'Giving meaning to the Second Generation of ADR Education: Attorney's Duty to Learn about ADR and What they must learn', *Journal of Dispute Resolution*, 1999, nr. 1, p. 29 e.v.
- 14 Stone, Marcus, *Representing Clients in Mediation, a new professional skill*, Butterworths, Londen, 1998
- 15 Wackie Eysten, P.A., 'Arbitrage en mediation vergeleken', *Tijdschrift voor Arbitrage*, 1999 p. 83 e.v.
- 16 Ynzonides, M., 'Rondetafelgesprek Mediation', *Advocatenblad*, 2000-14, p. 528-532.

Meer informatie

Wilt u meer weten over mediation, dan kunt u terecht bij de volgende 'providers'.

- NMI (Nederlands Mediation Instituut): tel. 010-4056989, www.nmi-mediation.nl.
Het NMI is de overkoepelende organisatie die toeziet op de kwaliteit van mediators en mediation en opleidingsrichtlijnen voorschrijft. Het NMI biedt zelf geen mediation aan.
- ACB Conflictmanagement voor het Bedrijfsleven
Gericht op het bedrijfsleven, tel. 070-3490493, www.acbmediation.nl.
- NICOA
Arbeidsverhoudingen binnen de collectieve sector, tel. 070-3765765, www.nicoa.nl.
- Stichting Milieu en Ruimtelijke Ordening
Gericht op de leefomgeving, tel. 0575-511771.
- Vereniging Advocaat Scheidingsbemiddelaars (VAS)
Echtscheidingsbemiddeling, tel. 070-3626215, www.vas.scheidingsbemiddeling.nl.
- Voor informatie omtrent mediations in het kader van een gerechtelijke procedure kunt u terecht bij het Landelijk Projectbureau Mediation voor de Rechterlijke Macht, tel. 026-3592805 www.rechtspraak.nl.

Spronken analyseerde tuchtrecht strafadvocaat

Graag meer overleg met de cliënt

Duizenden tuchtrechtelijke uitspraken liggen in de archieven van de Nederlandse Orde van Advocaten opgeslagen. Sinds kort is daar lijn in aangebracht. In april promoveerde mr. Taru Spronken op deze jurisprudentie. De advocaat moet volgens haar de cliënt meer bij de zaak betrekken, bij optreden in de media diens toestemming hebben, maar zou ook bij het politieverhoor aanwezig moeten zijn.

drs. Michel Knapen
freelance journalist

Taru Spronken: 'Als je cliënten goed bij de zaak betrekt en het loopt slecht af, dan weten ze tenminste dat het niet anders kon'

Ze startte haar onderzoek niet vanuit ontevredenheid over de bestaande advocatenpraktijk. Haar motivatie kwam van elders: het was onduidelijk wat de advocatentuchterspraak in strafzaken had opgeleverd. Er zijn talloze dossiers, maar een lijn is daar nooit in aangebracht. Dáár wilde ze zich wel eens in vastbijten. 'Er is nooit systematisch onderzocht welke zaken er tegen advocaten, die optraden in strafzaken, zijn gevoerd, en welke dilemma's en problemen zich daarin hebben voorgedaan', zegt mr. Taru Spronken. 'Waarom is de positie van de strafrechtadvocaat zoals die is en niet anders? Over allerlei ethische dilemma's waar strafrechtadvocaten tegen aanlopen bestond slechts borrelpraat, geen theoretisch kader.' Daar is nu verandering in gekomen: in april verdedigde Spronken (45) aan de Universiteit Maastricht haar proefschrift dat – hoe toepasselijk – als titel *Verdediging* draagt. Spronken werkt daar als docent strafrecht, en is verbonden aan de advocatenpraktijk van de universiteit.

In haar lijvige studie geeft Spronken allereerst een uitgebreide analyse van de taak en de rol van de advocaat in strafzaken. Die had decennialang niet veel om het lijf. 'Strafzaken zijn pas enkele tientallen jaren populair',

aldus de promovenda. 'Vóór de jaren zeventig werden ze meestal door de stagiaire gedaan. De kwaliteit van de verdediging was dan ook niet al te best. Met de komst van de verplichte beroepsopleiding in de jaren tachtig kwam daarin verandering. Daarvoor kon iedereen met de meesters titel een bord met 'advocaat' erop naast zijn voordeur spijkeren. Dat alles werkt nog steeds door.'

In die jaren komt er ook steeds meer aandacht voor de processuele kant van de verdediging. Het EVRM wordt 'ontdekt' en met name het fair-trialbeginsel van artikel 6. De rechter gaat ook het Openbaar Ministerie toetsen, de Hoge Raad vat zijn taken breder op door ook te kijken naar wat er niet in het proces-verbaal staat. In 1974 wordt de cautie heringevoerd. Daarnaast zijn er kwalitatief betere én assertievere strafrechtadvocaten gekomen. En door de toenemende drugsproblematiek werden strafzaken ook commercieel steeds interessanter.

Hoe hebben deze ontwikkelingen uitgespekt voor de werkzaamheden van de strafrechtadvocaat? Om dat te beantwoorden dook Spronken in de tuchtrechtelijke jurisprudentie. Van de afgelopen tien jaar bekeek zij, samen met enkele studenten, alle gepubli-

ceerde en ongepubliceerde tuchtzaken. 'Dat waren er duizenden. Uiteindelijk bleken er ongeveer 270 voor mij interessant, omdat ze betrekking hadden op strafzaken. In de publicaties tot nu toe is de tuchterspraak gerubriceerd naar de gedragsregel. Er is geen onderscheid naar rechtsgebieden. Wat ik aantrof was dus slecht ontsloten.'

Waartegen waren de meeste klachten gericht?

'Veel klachten van cliënten kwamen neer op de vraag: wie voert nou precies de verdediging? Strafprocessueel is dat duidelijk: dat is de verdachte, hij is *dominus litis*. Maar in het tuchtrecht is dat niet zo. Regel 9 maakt de advocaat volledig verantwoordelijk voor de behandeling van zijn zaak en geeft de advocaat dus veel vrijheid.'

Is dat terecht?

'Ik denk van niet. De keuze van de processtrategie ligt bij de cliënt, de advocaat heeft vooral een ondersteunende rol. Maar je moet als cliënt wel heel assertief zijn om je zin te krijgen. Ik denk dat advocaten vaak liever hun eigen koers volgen omdat ze denken dat de cliënt het toch allemaal niet begrijpt. En klagen cliënten daarover, dan vinden ze bij de

tuchtrechter weinig gehoor. Die vindt namelijk dat de advocaat de leiding heeft. Het enige wat deze niet mag is handelen tegen de kennelijke wil van de verdachte, zo heeft de tuchtrechter bepaald.'

Hoe uit zich de vrijheid die advocaten zichzelf toedichten?

'Ze overleggen te weinig met hun cliënten of ze doen niet wat de cliënt wil. In die zin handelen advocaten hetzelfde als andere notabellen. Ik vind dat er meer afstemming moet komen. Dat is een kwestie van beroepsethiek en van beroepshouding. De advocaat moet de cliënt helpen beslissingen te nemen door hem alternatieven voor te houden en toe te lichten wat de consequenties zijn van de alternatieven. Maar het is de cliënt die uiteindelijk kiest. De advocaat voert dat vervolgens uit.'

Moet de advocaat terug in zijn hok?

'De advocaat moet in ieder geval de verdediging niet gaan overnemen, hij moet meer een adviseur zijn. Opmerkelijk is dat het tuchtrecht uitgaat van een zeker paternalisme. Dat is wel goed bedoeld maar kan zo niet werken. Als je cliënten goed bij de zaak betreft en het loopt slecht af, dan *weten* ze tenminste dat het niet anders kon: ze waren immers zelf betrokken bij het bepalen van de strategie.'

Is de advocaat in iedere fase te prominent aanwezig?

'Juist niet, en dat is ook weer jammer. In ons inquisitoir strafproces is de verdachte onderzoeksobject. Op geen enkele manier mag de advocaat een doorgeefluik voor de verdachte zijn, heeft de tuchtrechter bepaald. Ook al kent de inverzekeringstelling geen beperkende maatregelen, dan nog staat de tuchtrechter het de advocaat niet toe dat deze met bijvoorbeeld getuigen praat – ook al zou dat goed zijn voor de zaak. Hij mag op geen enkele manier de schijn wekken dat hij de boel frustreert en de waarheidsvinding in de weg staat. Is die schijn gewekt, dan kan de tuchtrechter optreden.'

Terecht?

'Nee. Ik vind dat te streng. De grens zou door de tuchtrechter moeten worden gelegd bij de daadwerkelijke belemmering van de waarheidsvinding, niet bij de schijn daarvan. Gevolg is dat advocaten zichzelf enorme

Hoewel de tuchtrechter nauwelijks grenzen stelt, is voor contacten met de media over de zaak toestemming van de cliënt nodig. Zijn advocaten zich dat bewust?

beperkingen opleggen. Daarmee zijn de mogelijkheden om de cliënt te verdedigen te beperkt.'

Waarom wordt de rol van de advocaat in die fase van het onderzoek zo beperkt?

'Het uitgangspunt van de regelgeving is: de advocaat is niet te vertrouwen. Men is bang dat hij zijn positie misbruikt. Maar in de dossiers heb ik slechts één geval gevonden waarin een advocaat echt een getuige heeft bewerkt. Er is dus geen enkele aanleiding om zo te denken.'

Er moet dus een andere reden zijn waarom de advocaat niet aanwezig mag zijn bij het politieverhoor.

'Dat is ook zo. Als hij er wel bij zou zijn, kan de verdachte niet zo in het nauw worden gedreven. Hij zou zich immers gesteund voelen door zijn raadsman en psychologisch sterker in zijn schoenen staan. Eigenlijk is dat verbod om aanwezig te zijn raar: de cliënt heeft immers zwijgrecht. Maar het OM is bang dat met de aanwezigheid van de advocaat de bekentenis er niet komt. Dat is niet terecht. In andere landen geldt dat verbod trouwens ook niet.'

Bieden de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht nog voldoende waarborgen?

'Ik vind van niet. Door nieuwe opsporingsbevoegdheden zijn deze gemarginaliseerd. Advocatenkantoren kunnen worden afgeluisterd, en ook kan er worden ingekeken. Dat alles is niet langer gerelateerd aan het zijn van verdachte. Vindt het OM met deze tactieken bepaald materiaal en acht het OM dit vertrouwelijk, dan moet het worden vernietigd, zo luidt de regel. Maar ondertussen heeft het OM dit materiaal wel gezien! Bij de behandeling van de nieuwe opsporingsbevoegdheden in de Tweede Kamer is door de minister gesteld dat het OM niet snel zal overgaan tot afluisteren. En als ze het doen, dan zal het OM eerst overleggen met de deken. Maar of dat echt zo is, weten we niet.'

U bekritiseert ook de contacten tussen advocaten en de media

'Uitlatingen door advocaten over de politie of het OM kunnen zonder toestemming van de cliënt worden gedaan. De tuchtrechter stelt daaraan nauwelijks beperkingen. Voor contacten met de media over de zaak zelf is wel toestemming van de cliënt nodig. Ik vraag me af of advocaten zich daarvan bewust zijn. Optredens in panels, shows en quizen leiden tot een bepaalde beeldvorming waar ik niet gelukkig mee ben. Iedere advocaat moet dat natuurlijk zelf weten, maar het publiek kan moeilijk een onderscheid maken tussen de advocaat als persoon en de advocaat als een professional in een strafzaak. Voorkomen moet worden dat in een strafzaak de persoon van de advocaat belangrijker wordt dan de zaak of de cliënt.'

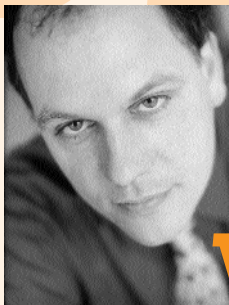
U pleit voor een 'Statuut voor de verdediging'. Met welk doel?

'Zo'n statuut zou de overheid moeten verplichten de strafrechtspleging zo in te richten dat de advocaat zijn werk goed kan doen. Het statuut is daarvoor een uitgangspunt. Daarin kan een aantal belangrijke richtlijnen worden opgenomen. Daarbij kun je denken aan zaken als: het belang van de cliënt staat voorop, de cliënt is dominus litis en de omgang met de media.'

Taru Spronken: *Verdediging. Een onderzoek naar de normering van het optreden van advocaten in strafzaken.* Diss. Universiteit Maastricht, XVI + 711 pag. ISBN 90-387-0837-8.

René Klomp

Foto: Cynthia van Elk

Vos' vendetta

Heeft Bart Vos op 8 oktober 1984 wel of niet op de top van de Mount Everest gestaan? Dat is de hamvraag in het meest onverkwikkelijke geschil in de geschiedenis van het Nederlandse alpinisme. De vraag is weer actueel, omdat Bart Vos samen met zijn klimpartners een boek heeft geschreven als antwoord op de – eveneens in boekvorm verschenen – aantijging van Mariska Mourik dat Bart Vos nooit op de top is geweest.

Wie herinnert het zich niet? De eerste Nederlander op het hoogste punt ter wereld, 8848 meter boven zeeniveau. Natuurlijk was het voorpaginanieuws. Bart Vos was – even – een nationale held. Ik heb zelf een gesigneerd exemplaar van zijn Himalaya-dagboek. Dat een enkele krant meldde dat Vos' claim betwist werd, werd in alle euforie vrijwel genegeerd.

Lang was het stil. Totdat vorig jaar Mariska Mourik in haar boek *Eén meter Everest* (uitgeverij Contact, Amsterdam/Antwerpen) de claim van Vos heeft geprobeerd te weerleggen. Mariska Mourik was cameravrouw en radioreporter voor de Tros. Zij klom samen met Vos tot zo'n 8700 meter hoog; toen keerde zij om. Vos ging verder, samen met zijn sherpa Ganesh. Op de Zuidtop, 8780 meter hoog, houdt ook Ganesh het voor gezien, en vanaf dat moment lopen de lezingen uiteen. Vos stelt dat hij zonder zuurstof is verder gelopen en de top heeft gehaald. Mourik betwist dat. Gezien het tijdstip waarop Vos alleen verder ging en het tijdstip waarop hij terugkwam, was het volgens Mourik niet mogelijk zonder zuurstof heen en weer naar de top te gaan.

Bart Vos kan deze beschuldiging natuurlijk niet over zijn kant laten gaan. Om de aantijging van Mariska Mourik te ontkrachten, heeft hij daarom in samenwerking met de andere leden van de expeditie het boek van Mourik tegen het licht gehouden en elk foutje, hoe klein of onbelangrijk ook, van commentaar voorzien (Bart Vos e.a., *Witboek Everest. De feiten van de Nederlandse Mount*

Everest Expeditie 1984, Amsterdam 2001). Dit levert potsierlijke argumenten op. Mourik schrijft dat Vos een *glazen* tafel in zijn woonkamer heeft staan. Nee, schrijft Vos, het is een *formica*tafel. Ander voorbeeld: Mourik maakt melding van kindertekeningen aan de koelkast in huize Vos. Fout! Vos verklaart plechtig dat er nooit kindertekeningen aan zijn koelkast hebben gehangen.

Overtuigt Vos nu de lezer dat Mourik een leugenaarster is? En dan nog, bewijst Bart Vos dat hij wél op de top van de Mount Everest heeft gestaan als hij Mariska Mourik als leugenaarster ontmaskert? Nee, natuurlijk niet.

Helaas vindt Vos het niet voldoende de beschuldigingen van Mourik in zijn boek stuk voor stuk te weerleggen; hij heeft ook een procedure wegens smaad aangespannen.

Of Bart Vos op de top heeft gestaan, weet alleen zichzelf. De rechter die straks zijn oordeel moet vellen was er niet bij; Mariska Mourik was er niet bij en – ongelooflijk maar waar – Vos heeft zijn fototoestel op de Zuidtop bij zijn sherpa achtergelaten. Naar hij zelf zegt omdat hij toch niet van plan was de top te beklimmen. Je zou kunnen zeggen: wie zoiets stoms doet, moet elke beschuldiging dat hij er niet geweest is, achteraf voor lief nemen. Anders Vos. Ieder die zijn prestatie in twijfel durft te trekken kan op een proces rekenen, zoals het *Algemeen Dagblad* heeft ondervonden toen het vorig jaar een voorpublicatie van het boek van Mariska Mourik plaatste. Overigens werd dit proces door de krant gewonnen. De rechter achtte het aannemelijk dat de beschuldigingen voldoende grond hadden om als zodanig te worden gepubliceerd.

Ik voorspel dat Vos ook de smaadprocedure tegen Mourik zal verliezen. Nadat ik beide boeken grondig heb gelezen en vergeleken moet ik concluderen dat beiden gelijk kunnen hebben. Wie vergeet een foto te nemen als bewijs, moet accepteren dat anderen zijn presatie in twijfel trekken, hoe zuur dat ook is.

n

Verkrachting in Amerikaanse gevangenis 'gewoon'

Naar schatting meer dan twintig procent van de mannelijke gedetineerden in Amerikaanse gevangenissen ondergaat gedwongen seksuele handelingen, in de helft van de gevallen inclusief anaal geslachtsverkeer. Zeven procent van de gevangenen wordt gewelddadig verkracht. Voor de slachtoffers, aldus de organisatie *Human Rights Watch* (HRW), is het bijna onmogelijk om aan hun martelingen te ontkomen. Klachten worden niet serieus behandeld, en pogingen daders aan te klagen lopen vrijwel altijd op niets uit.

Wanneer een gedetineerde eenmaal is verkracht, is het vrijwel onmogelijk het nieuwe stigma te ontlopen. Tenzij zijn verkrachter hem exclusief voor zichzelf opeist en beschermt, is het slachtoffer vogelvrij. Overplaatsing naar een andere afdeling of andere gevangenis lost weinig op, omdat verhalen onder gedetineerden snel rondgaan. Soms worden slachtoffers door hun verkrachter als slaven uitgebuit: ze moeten voor hem werken, worden 'verhuurd' en uiteindelijk – soms bij opbod – aan andere gevangenen 'verkocht'.

In het vorige maand gepubliceerde rapport *No Escape, Male Rape in US prisons* reconstrueert HRW, na drie jaar onderzoek, de lotgevallen van tweehonderd Amerikaanse gevangenen die zich bij de organisatie meldden. Met het rapport hoopt de organisatie naar eigen zeggen wijdverbreide 'onverschilligheid' over het lot van gevangenen, bij de Amerikaanse autoriteiten én de bevolking, te doorbreken.

Uit de ervaringen van de gedetineerden blijkt dat wie jong is, blank, klein of zwak in de gevangenis al snel slachtoffer is van vaak bijzonder brute verkrachtingen. Ook 'nieuwelingen' en zij die zich verlegen, intellectueel of niet agressief gedragen, staan hoog op de nominatie.

De daders zijn vaak betrekkelijk jonge recidivisten, veroordeeld voor gewelddadige delicten en goed thuis in de gevangenisomgeving. Ze behoren doorgaans tot een bende, zijn sterk gebouwd en treden assertief en agressief op.

Autoriteiten doen weinig om dit grootschalige brute geweld te beperken, meent HRW; officiële cijfers over verkrachtingen bestaan niet eens, omdat ze nauwelijks worden geregistreerd. Door gebrek aan personeel worden weinig verkrachters betrapt – in veel overbevolkte gevangenissen bestaat 's nachts of tijdens het luchten nauwelijks toezicht en heeft roepen om hulp geen enkel effect. Klachten worden nauwelijks behandeld, daders zelden bestraft – soms worden klagers weer samen met hun verkrachters ingesloten. Voor de slachtoffers zijn de juridische mogelijkheden nihil, niet alleen wegens wettelijke beperkingen maar ook omdat er geen recht op gesubsidieerde rechtshulp bestaat.

Ongeveer twee miljoen Amerikanen zitten op dit moment achter de tralies.

(Peter Vermij, Washington)

Ghanese deken op Joy FM

New York Times-columnist Thomas Friedman was begin mei in Ghana en ontdekte daar de vrijheidslievende impact van de technologie. En dan niet wéér internet, maar de goedkope, overal te ontvangen en sinds 1995 vrij uitzendende FM-radiozenders. Zo speelden de (lokale) radiozenders in december 2000 een belangrijke rol bij de verkiezingen. Toen werd het regime dat twintig jaar aan de macht was op geweldloze wijze verslagen door de oppositie.

Friedman citeert de president van de Ghanese balievereniging, Joseph Ebo Quarshie: 'Op de dag van de verkiezingen was er een kiesbureau in Accra waar soldaten stembussen begonnen te vernietigen. Onmiddellijk belde iemand een FM-station en er werd verslag van

gedaan in de ether. Ik was toen bij de bank. Een man loopt op mij af, een apotheker die ik ken, en zegt: "Heb je gehoord wat er gaande is op dat kiesbureau in Accra? Wat gaat de balie daaraan doen?" Dus ging ik in mijn auto naar Sky FM luisteren. Enkele minuten later werd ik gebeld door Joy FM. Ik zei dat ze over een paar minuten moesten terugbellen. Intussen pakte ik de Constitutie erbij. Joy FM belde terug en ik las voor de radio de bepaling voor die zegt dat burgers het recht hebben zich te verzetten tegen inmenging op een kiesbureau. Joy FM draaide toen steeds maar weer dat interview met mij. Een paar uur later waren de soldaten verjaagd door stemmers.'

Aldus deken Quarshie in de column van Thomas L. Friedman in de *New York Times* van 1 mei 2001. (LH)

In het nieuws

De Brauw en Linklaters: uitstel of afstel?

De internationale expansiestrategie van Linklaters lijkt uit te lopen op een drama. Werd met uiterste moeite en na het overwinnen van veel weerstanden vorig jaar een fusie bereikt met het Duitse Oppenhoff & Radler, eind april werd duidelijk dat de fusiebesprekingen met De Brauw Blackstone Westbroek zijn stopgezet. Het Italiaanse lid van Linklaters' *Alliance* haakte al eerder af. Deze maand nemen de geassocieerde kantoren in Zweden en België een beslissing. In de *Dutch legal market*, die door Linklaters als onverminderd belangrijk wordt gezien, heeft het kantoor nu een achterstand op de concurrenten van Freshfields, Allen & Overy, Lovells en Clifford Chance, die allen met eigen kantoren in Nederland actief zijn. Het falen van de alliantiestrategie blijkt vooral uit de situatie in Frankrijk. Linklaters wist daar geen alliantiekantoor te vinden en zette in op een eigen vestiging. Die is uiterst succesvol en telt thans meer dan honderd advocaten op achttien partners.

In Londen heeft men de hoop op een fusie met De Brauw echter nog niet opgegeven. Partner Stephen Blackshaw, die reeds twee jaar in Nederland is gestationeerd (Amsterdam): 'Wat mij betreft gaat het slechts om uitstel. Wij blijven vasthouden aan onze wens te fuseren met het beste kantoor van Nederland. Overigens is er geen formele beslissing genomen over de toekomst. De onderhandelingen zijn stopgezet, *that's it*. Alles blijft verder bij het oude. Ik blijft gewoon werken in Amsterdam op ons alliantiekantoor. Maar ik wil wel kwijt dat de gang van zaken voor mij een grote teleurstelling is.' De Nederlandse partners die in Londen zijn gestationeerd, Lokke Moerel (IE/IT) en Pierre Nijnsens met zijn team (ondernemingsrecht), blijven tot nader order op Silk Street.

Vanuit het perspectief van De Brauw is de gang van zaken zo mogelijk nog dramatischer, omdat nauwelijks is te voorkomen dat het kantoor verdeeld raakt in twee kampen. Peter Wackie die voor *het Advocatenblad* niet voor commentaar bereikbaar is zei in het Engelse blad *the Lawyer*: 'We konden het niet eens worden over hoe we ons in de toekomst moeten ontwikkelen om de fusie mogelijk te maken.' Als redenen voor het stopzetten van de fusieonderhandelingen worden door insiders drie zaken genoemd: onwil van De Brauw om secties en *practise areas* te saneren die door Londen worden gezien als 'non-core'

(cassaties, arbeidsrecht, rijksadvocatuur e.a.), de onwil om de tarieven te verhogen en problemen rond het overeenkomen van een instapsysteem voor de partners. Het kantoor komt nu in een onduidelijke positie terecht tussen de drie Engelse kantoren en de 'nationals' Stibbe, Nauta en Houthoff Buruma. Te vrezen valt dat vooral de concurrentiepositie op de arbeidsmarkt hieronder zal lijden, iets waar *the Lawyer* overigens ook op wijst. Blackshaw: 'Twee en een half jaar geleden heeft De Brauw besloten om zich bij ons aan te sluiten. Dat was een juiste beslissing. Kijk maar naar wat er in Nederland in die tijd allemaal is gebeurd. We zitten aan elkaar vast. Ik denk dat de problemen die nu spelen kunnen en zullen worden opgelost.' Wat de tariefverhoging betreft lijkt dat echter niet waarschijnlijk. In het bedrijfsleven groeien de weerstanden tegen hoge declaraties en een vaste De Brauw-cliënt als Ahold neemt steeds meer juridisch werk in eigen hand. Zo werd onlangs uit kostenoverwegingen het hele arbeidsrecht door Albert Heijn teruggedragen. Ook bij de farmaceutische multinational AstraZeneca klaagt men, waar nog bij komt dat een manager de advocaten 'slecht bereikbaar' noemt. In zo'n klimaat heeft De Brauw gelijk als het tariefverhogingen afdoet als niet realistisch.

Het kantoor met de beste cliëntenportefeuille van Nederland komt in een lastig parket en dreigt terug te vallen naar de *second league*. De mondialisering van het bedrijfsleven gaat immers onverminderd voort en steeds duidelijker wordt dat die *corporate cake* zal worden verdeeld tussen mondiale kantoren. Die zijn er nu in drie soorten: de Amerikanen die met een grote expansie bezig zijn, de vijf Engelsen en de vijf 'advocountants'. In de week dat De Brauw de fusie afliep maakte EY Law bekend een mondiaal netwerk te hebben van 1850 advocaten en het laatste half jaar met 20 procent te zijn gegroeid. Bij de zes grootste kantoren ter wereld zijn thans drie Engelsen, twee advocountants en een Amerikaan.

Opmerkelijk was ten slotte dat de media nauwelijks belangstelling toonden voor het afketsen van de fusie. Ook bij De Brauw zelf was men hierover verbaasd. Curieus was de rol van *NRC Handelsblad*, dat drie dagen voor het afketsen wist te melden: De Brauw komt in handen van Linklaters.

(Micha Kat)

Particulieren: advocaat zijn te duur en te langzaam

De tevredenheid over de geleverde diensten van een advocaat is in de zakelijke sector groter dan in de publieke sector. Dit blijkt uit de rapportage van EIM Onderzoek voor Bedrijf & Beleid naar het gebruik van en de tevredenheid over juridische dienstverleners. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Nederlandse Orde van Advocaten. Particulieren geven advocaten een 7,2 tegen een 7,4 vorig jaar. Van bedrijven krijgen ze een 7,5, dat is 0,1 punt hoger dan vorig jaar.

Burgers die een advocaat hebben geraadpleegd hebben vooral moeite met de prijs-kwaliteitverhouding. Ook de vlotheid van handelen en de snelheid van het administratief afhandelen van de kosten kunnen beter. Bovendien is de waardering met betrekking tot deze

punten aan het dalen. In het algemeen zijn particuliere cliënten tevreden over het inlevingsvermogen, de deskundigheid en de klantvriendelijkheid van de advocaat.

In de zakelijke markt zijn de knelpunten weliswaar dezelfde, maar vallen de negatieve scores iets minder sterk uit. Advocaten scoren hoger dan notarissen en accountants in de zakelijke markt. Bij particulieren scoren ze het slechtst. Hier voeren accountants de lijst aan.

In de komende uitgave van het *Advocatenblad* ruim aandacht voor dit onderzoek.

(Hans Buskes)

Fiscaal studenten: bovenmodaal

In de aanloop naar de jaarlijkse Jurist & Werk-dagen (31 mei en 1 en 15 juni) publiceerde de Stichting Jurist & Werk een enquête onder 400 studenten fiscaal recht. De resultaten daarvan bevestigen nogal wat buitenstaanders aan vooroordelen over fiscaal-rechtstudenten in hun hoofd kunnen hebben. Een kleine twee derde van de Nederlands-rechtstudenten (zij werden onderzocht in 2000) is vrouw, bij de studenten fiscaal recht is een kleine twee derde man. De drie belangrijkste politieke partijen van deze twee groepen studenten zijn, in dezelfde volgorde, VVD, PvdA, D66. Maar bij de fiscalisten zou de VVD bij de volgende Kamerverkiezingen 45 procent krijgen, bij de Nederlands-rechtstudenten is dat cijfer 38,8 procent. Plaats vier en vijf worden bij de fiscalisten ingenomen door CDA (5,5 procent) en GroenLinks (5 procent) en bij de anderen net omgekeerd (GroenLinks. 12,6 procent, CDA 6,3 procent).

Welke eisen denken de fiscalisten dat de toekomstige werkgevers aan hen zullen stellen? De fiscalisten zetten representativiteit op de eerste, en werk- en stage-ervaring op een gedeelde twee plaats. Verrassend is misschien dat ze zelf een 'goede werksfeer' het allerbelangrijkste aspect van hun toekomstige werk vinden, en dat 'hoog startsalaris' pas op de zevende plaats komt, na interne scholing, snel verantwoordelijkheid dragen, parttime werken, buitenlandervaring en een groot aantal vakantiedagen. Maar dit amateriële resultaat ziet er weer iets anders uit bij de cijfers over de verwachtingen van het salaris bij de eerste werkgever: een kwart verwacht een modaal inkomen (55 tot 65 duizend), een derde verwacht een salaris daarboven, en een kwart daaronder. (LH)

Geen kaviaar

'We willen geen kaviaar, geen Mercedes, maar een plakje kaas na jaren van droog brood voor ons harde werk,' zei Bert Brands, voorzitter van de Vereniging Sociale Advocatuur, in het *Het Financieel Dagblad* (10 mei), over de noodzaak van verhoging van de uurvergoedingen.

Snel en gratis duur advocatenadvies

Begin mei ging een website de lucht in waarheen iedereen klachten tegen bedrijven en overheden kan mailen. Op www.kl8.nl worden geen eisen gesteld aan de omvang of gegrondheid van de klacht. De indiener krijgt 'binnen 48 uur gratis advies van advocaten van f 350 per uur', over wat hij verder met die klacht kan doen. Andere burgers, bedrijven *en* hun concurrenten kunnen zien wat er zoal voor klachten worden ingediend.

Initiatiefnemer Tammo Peters zegt desgevraagd dat hij er niet rijk van hoeft te worden. Hij handelt uit 'idealistische motieven; we denken met de subsidies die we nog aanvragen quitte te spelen'. Bedrijven moeten betalen als ze advies willen over hoe ze klachten kunnen behandelen. De vier advocaten en twee juristen van advocatenkantoor Hengst uit Katwijk hoeft Peters in ieder geval niet te betalen.

Ook idealistische motieven?

mr. M.P.W. Hengst: 'Wij hebben er een marketingdoel mee: naamsbekendheid, reclame, laagdrempelige toegang. Misschien dat er na verloop van tijd een soort schandpaaleffect optreedt, waartegen bedrijven die vrezen voor hun naam met procedures misschien iets proberen te ondernemen. Maar door die proefprocessen zou de site natuurlijk allen maar bekender worden. De eerste week hebben we trouwens al vijfmaal een advies naar de klager gemaild, van ongeveer één A-viertje.'

Zijn er al niet genoeg plakken waar je kunt klagen?

T. Peters: 'De Consumentenbond bijvoorbeeld! Daar moet je lid van zijn voordat er iets gedaan wordt, en dan nog moet je weken wachten.' (LH)

De bijzondere zaak van...

Hans Jager

Advocaten ontmoeten kleurrijke personen en komen in bizarre situaties terecht. Bijna iedereen kent wel bijzondere voorvallen die tot nadenken stemmen of gewoon vermakelijk zijn. Hans Jager eiste schadevergoeding voor een Roemeen die als gevolg van een mislukte uitzetting in een verpleeghuis is beland.

Jan Pier Nepveu
freelance journalist

Advocaat en hersenbeschadiging

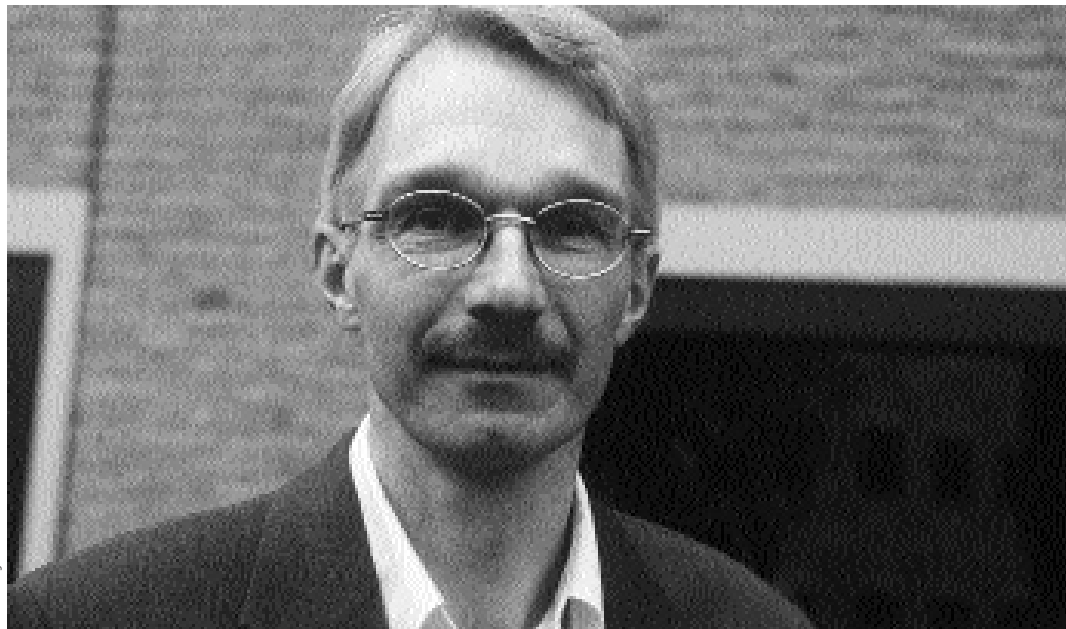

Foto: Dolf Toussaint

Hans Jager: 'Wat me erg geïrriteerd heeft is dat de marechaussee nooit excuus heeft aangeboden'

Wie zich in Nederland wil vestigen, kan juridisch advies krijgen in het 'peper-en-zoutstel' aan de Amsterdamse Weteringschans. Het markante gebouw herbergt Everaert Advocaten, volgens Hans Jager (46) is het 'een van de betere immigratiekantoren'. Met veertien collega's richt Jager zich vooral op werknemers en studenten die naar Nederland komen maar nog niet aan alle toelatingseisen voldoen.

Een ongewone zaak voor Jager betrof een Roemeen. De zaak had hij overgenomen van een Brabantse advocaat nadat de Roemeen ten gevolge van een mislukte uitzetting (april 1992) in het Amsterdamse VU-ziekenhuis was opgenomen. Hij had in Nederland willen blijven, niet omdat hij in Roemenië gevaar liep maar om bij ons een beter bestaan op te bouwen. 'Dat vind ik altijd een acceptabel motief', zegt Jager.

Jager nam de zaak over met het idee een verblijfsvergunning te moeten verzorgen. 'Een van mijn specialismen', zegt Jager. Maar gaandeweg bleek het eigenlijk puur om een schadevergoeding te gaan. Hij raakte niettemin geïnteresseerd en ging door.

Wat was er gebeurd? Hoewel de Roemeen zich eerder al eens hevig tegen uitzetting had verzet, was de marechaussee daar bij een tweede uitzettingspoging niet voldoende op voorbereid. 'De man kreeg op Schiphol toestemming naar het toilet te gaan. Daar heeft hij alle kleren uitgetrokken om naakt de uitzetting te beletten. De marechaussee is in de stress geraakt omdat het weer mis dreigde te gaan en heeft hem met een man of acht hardhandig tot de orde geroepen. Ze hebben hem aan handen en benen geboeid, en bovendien zijn mond en daarbij zijn neus dichtgeplakt. Vervolgens hebben ze hem eventjes opzijgezet in wat ze eufemistisch "het reisbureau" noemen. De marechaussee heeft in de donkere krochten van Schiphol namelijk een hok met een cel ernaast. De man is daar in ademnood gekomen en is naar het VU-ziekenhuis gebracht, waar men aanvankelijk nog dacht dat hij simuleerde. Pas na verloop van tijd is gebleken hoe ernstig het was. Hij heeft in coma gelegen en toen hij daaruit kwam, had hij een hersenbeschadiging en was hij een wrak.'

Van de overheid kreeg hij een verblijfsvergunning. 'Dankzij mij?' Jager lacht. 'Nee, die

kreeg hij vanzelf om humanitaire redenen. Ik wil mij geen veer opsteken die mij niet toekomt.'

Na vijf jaar procederen kreeg de Roemeen eindelijk ook recht op een schadevergoeding. 'De man heeft smartengeld gekregen, geen schrikbarend bedrag.' Over de hoogte ervan mag Jager niets zeggen want justitie wil precedentwerking voorkomen. 'Het belangrijkste was dat zijn bijstands- en AWBZ-uitkering gewoon zouden doorlopen', zegt Jager.

'Wat me erg geïrriteerd heeft al die jaren is dat er nooit iets van excuus is aangeboden. Niet door de betrokken marechaussees, niet door de marechaussee zelf, en door justitie alleen indirect door het aanbieden van die schadevergoeding.'

De Roemeen heeft een paar jaar in een revalidatiecentrum gezeten, daarna een tijdje in een complex met de naam 'Vreugdehof', en woont nu in een verpleeghuis. Jager is nog zijn bewindvoerder. 'Hij is volledig op zijn omgeving aangewezen. Hij kan helemaal niets meer. Hij is zo goed als blind, zit permanent in een rolstoel en is spastisch. Met zijn handen kan hij niks meer doen, geen koffie en sigaret meer vasthouden.'

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Het was een wonderige natte vrijdag geweest en X was tegen drie uur 's middags al in gedachten bij het weekend toen zijn secretaresse een cliënt doorverbond die informeerde of X was geverseerd in het ondernemingsrecht. Een probleem met een moedermaatschappij, zo bleek, en of hij direct kon komen.

'Maar eens kijken wat het geeft', had X gedacht en had zich gewapend met Boek 2 op pad begeven naar een net buiten de stad gelegen industrieterrein. Zijn entree met hoed moest hij door de wind gedwongen achterwege laten. De ontvangst was allerhartelijkst met koffie en halveliterflesjes water, de laatste hype onder tienermeisjes, die de godganse dag met zo'n flesje liepen te zeulen. Het managementteam van vier man sterk nam plaats; de directeur schoof een visitekaartje over de tafel en X pareerde die opening door met een routineus gebaar zijn kaartje uit zijn binnenzak te toveren, een kaartje waar hij trouwens, al op weg, wel voor terug had moeten rijden.

De directeur stak van wal en binnen vijf minuten duizelde het hem: een Amerikaanse moeder met daaronder drie Inc.'s, die weer vennoot waren van een Nederlandse cv waaronder weer een bv hing en een schuldpositie van 15 miljoen – dollar werd er nog aan toegevoegd, maar ook in guldens was het bij X al gaan prikken onder de oksels. Dit was niet zijn *cup of tea* en het was nu slechts zaak om zonder kleerscheuren zo snel mogelijk een einde te maken aan de bespreking.

Of X wist wat er diende te gebeuren nu de Amerikaanse moeder in een chapter-11-situatie verzeild was geraakt. X had een vaag vermoeden dat chapter 11 geen keurmerk was voor solvabiliteit, maar gaf maar meteen toe dat hij nog 'niet was toegekomen aan dat hoofdstuk 11'. Je moest je nooit, nu ja, zelden dan, wijzer voordoen dan je was.

Of X ervaring had met dit soort zaken, werd gevraagd. X nam een slokje van zijn water voordat hij, zorgvuldig de licht gespannen hoofden van de managers aankijkend, meedeelde dat dat niet het geval was. X vermoedde dat hij met een weekend blokken wel iets zinnigs zou kunnen zeggen, maar het managementteam leek hem die tijd op het eerste gezicht niet te gunnen. 'Ik geloof niet dat ik de juiste man ben', zo vond X. Hij noemde de naam van confrère B, waarop de directeur in managersjargon aangaf dat hij, als

hij, X, er geen bezwaar tegen had, meteen wilde 'doorschakelen' naar diens confrère. Een lid van het MT haalde uit een hoek van de kamer telefoonboek en Gouden Gids en reikte de directeur de telefoon aan.

X achtte het tijd om te vertrekken. Snel en efficiënt werd hij uitgeleide gedaan. Hij dacht er nog net op tijd aan om zijn overjas mee te grissen, voordat die ook onder dat vermaleddigde hoofdstuk 11 zou vallen. Daar werd wat boerenkiespijnerig om gelachen, merkte X.

Buiten haalde hij opgelucht adem en liet de tot stormkracht aangewakkerde wind om zijn hoofd spelen: het weekend kon nu echt beginnen.

n

Orde-nieuws

Meldplicht advocaten buiten alle propoities

Zoals het er nu naar uitziet, komt er een beperkte meldplicht voor advocaten in het kader van de uitbreiding van de Richtlijn tegen Witwaspraktijken. De Nederlandse Orde van Advocaten waarschuwt dat een dergelijke meldplicht de vertrouwensrelatie tussen rechtzoekende en advocaat kan ondermijnen en nauwelijks enig (financieel) belang dient. De meldplicht is een 'grote nederlaag voor de rechtsstaat en levert nauwelijks winst op voor de Ministers van Financiën'.

Sinds 1994 zijn onder meer banken en levensverzekeraars verplicht 'ongebruikelijke' transacties te melden. In 1999 heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan de anti-witwasrichtlijn (91-308/EG) uit te breiden tot onder meer ook advocaten. 'De Orde is een voorstander van het tegengaan van witwaspraktijken, maar acht de winst die de meldplicht oplevert, zo er al sprake is van enige winst, niet opwegen tegen het verlies van het fundamentele burgerrecht dat een rechtzoekende advies en hulp van een advocaat moet kunnen vragen zonder dat deze dit 'verklukt' aan een of andere instantie', aldus Marek Guensberg, algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten. Het is om deze reden dat de Orde het jaarverslag 2000 het thema 'Recht op Vertrouwen' heeft meegegeven. Dat vertrouwen is verankerd door de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht dat de advocaat heeft. Dit laatste betekent dat de advocaat zich kan beroepen op zijn recht om niet te hoeven getuigen.

Guensberg: 'Er zijn geen harde gegevens beschikbaar dat advocaten op enige wijze betrokken zouden zijn bij witwaspraktijken. Bovendien is er een richtlijn die deze betrokkenheid verbiedt. Het middel 'meldplicht' vindt de Orde dan ook niet-proportioneel.' De Deken verwacht verder moeilijkheden bij de interpretatie van de meldplicht. Bij advieszaken zou deze wel gelden, maar bij het bepalen van de 'juridische positie' van de cliënt weer niet. Bij adviezen rond (mogelijk) procederen geldt de meldplicht niet. Een duidelijke scheidslijn is er niet. Mocht onverhoopt de beperkte meldplicht voor advocaten er toch komen, dan pleit de Orde er voor bij implementatie van de richtlijn in Nederland het vertrouwen tussen cliënt en advocaat zoveel mogelijk te waarborgen.

Over de meldplicht en de toegankelijkheid van de rechtsbijstand heeft de Orde bij de publicatie van het Jaarverslag 2000 ('Recht op Vertrouwen') op 9 mei 2001 deze waarschuwingen verspreid

Bereikbaarheid gefinancierde rechtshulp in gevaar

Het in de grondwet verankerde principe dat rechtshulp bereikbaar dient te zijn voor iedereen, loopt gevaar. Het uurtarief bij rechtshulp die wordt gefinancierd met overheidsgeld bedraagt thans f 158. De Nederlandse Orde van Advocaten pleit er in haar jaarverslag 'Recht op Vertrouwen' voor deze met ingang van 1 januari 2002 te verhogen naar f 210. Deze verhoging is noodzakelijk om de verdere uitholling van rechtsbijstand voor onvermogenen een halt toe te roepen.

De Nederlandse Orde van Advocaten maakt zich ernstig zorgen over de ontwikkelingen in de gefinancierde rechtshulp. Het huidige uurtarief van f 158 is voor veel sociale advocaten niet genoeg om een acceptabel inkomen te kunnen verwerven. Het huidige tarief ligt zelfs onder dat van medewerkers van Bureaus Rechtshulp die eerstelijns rechtshulp verstrekken. De gevolgen liegen er niet om. Steeds minder advocaten zijn in staat of bereid deze vorm van rechtshulp te verlenen. De sluiting van een Rotterdams Kollektief onlangs is een teken aan de wand. De Tweede Kamer onderkende in 1999 de noodzaak van een verhoging van de vergoedingen en nam met algemene stemmen de motie

Kalsbeek-Jasperse aan.

Tegelijkertijd met het uitkomen van het jaarverslag 2000 roept de algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten, Marek Guensberg, de Tweede Kamerleden in een brief op voldoende geld vrij te maken voor de Justiebegroting, zodat de noodzakelijke tweede tranche in de toevoegingsvergoeding is verzekerd. Op deze wijze blijven ook de financieel zwakkeren in de samenleving verzekerd van adequate en kwalitatief goede rechtsbijstand.

Amnesty zoekt voorzitter Beroepsgroep Juristen

Amnesty International schrijft: "De Beroepsgroep Juristen ondersteunt het werk van Amnesty International vanuit een juridisch perspectief. Het is een kleine groep die op dit moment hoofdzakelijk werkt aan een dossier voor collega's in Egypte die vastzitten in de gevangenis zonder proces. Daarnaast ondersteunt de beroepsgroep initiatieven van andere werkeenheden van Amnesty door als juristen brieven te schrijven naar autoriteiten overal in de wereld. Dat doet u in het netwerk ook. De beroepsgroep werkt meer ad hoc en in het kader van acties die buiten het netwerk omgaan. De Beroepsgroep probeert voorts de belangstelling voor Amnesty te wekken door af en toe iets in de vakbladen te publiceren.

Voor het werk van de Beroepsgroep zijn we op zoek naar een voorzitter. Het belangrijkste dat van een voorzitter wordt verwacht is dat hij of

zij de voortgang van de werkzaamheden met betrekking tot het dossier bewaakt. Daartoe dient onder andere contact te worden onderhouden met bijvoorbeeld de betrokken landenspecialist en andere personen binnen Amnesty die zich met Egypte bezighouden. Voorts moeten de initiatieven die ten behoeve van het dossier worden ontplooid worden gecoördineerd. De samenwerking op internationaal gebied met andere juristengroepen van Amnesty International moet (weer) worden gerealiseerd.

We vergaderen ongeveer elke zes weken. Het secretariaat wordt uitgevoerd door een vrijwilliger op het landelijk secretariaat. Belangstellenden kunnen een brief met c.v sturen aan de Beroepsgroep, t.a.v. Nico Lute, Postbus 1968, 1000 BZ Amsterdam."

Gezocht: confrère (m/v)

De gegevens van advocaten in het bestand 'Alle advocaten' zijn inmiddels fors uitgebreid. Voor gebruikers van BalieNet zijn nu ook het directe door- kiesnummer (telefoon en fax) en e-mailadres van advocaten beschikbaar.

Al enige tijd is het mogelijk om via internet een advocaat te zoeken die in Nederland is ingeschreven. De Nederlandse Orde van Advocaten heeft namelijk op BalieNet en de OrdeSite het volledige adressenbestand van de Nederlandse advocatuur opgenomen. Gezocht kan worden op naam, kantoor- naam of vestigingsplaats. Ook is het mogelijk te selecteren op postcode of een deel daarvan.

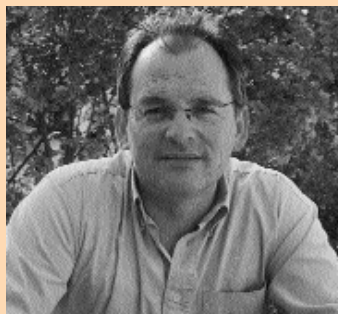
De uitgebreide versie van 'Alle advocaten' is te vinden onder het kopje 'Organisatie', subkop 'Adressen' op www.balienet.nl. Dit bestand wordt dagelijks geactualiseerd.

U kunt uw exacte gegevens doorgeven aan de Nederlandse Orde van Advocaten (e-mail naar: adres@advocatenorde.nl).

Indien u nog geen toegang hebt tot BalieNet, dan kunt u vandaag nog het certificaat aanvragen op de home-page van de Orde (www.advocatenorde.nl). Aan het certificaat zijn geen kosten verbonden.

Peter-Paul Vester (BalieNet-redactie).

Twee nieuwe AR-leden

mr. G. Schakenraad

Universiteit te Tilburg en werkte tijdens zijn studie in de Rechtswinkel Tilburg. Na zijn stage bij Knüppe c.s. (thans AKD Prinsen van Wijmen)

Op 30 maart 2001 heeft het College van Afgevaardigden per 1 april twee nieuwe leden in de Algemene Raad verkozen in de door het vertrek van de mrs. J.M.F.X. van Veggel en W.E. Merens ontstane vacatures: mr. G. Schakenraad, advocaat te Eindhoven en mr. W.K. van Duren, advocaat te Leiden. Mr. G. Schakenraad heeft rechten gestu- deerd aan de Katholieke

startte mr. Schakenraad in 1982 zijn eigen kantoor. Zijn activiteiten voor de Orde zijn vele en langdurige geweest. Hij was vanaf 1986 tot 1 april 2001 lid van het College van Afgevaardigden en van 1986 - 1994 lid van de Raad van Toezicht te Den Bosch. Vanaf 1994 tot en met 2001 is hij eveneens lid van de Raad voor de Rechtsbijstand te Den Bosch en hij is thans lid van de Geschillencommissie Advocatuur en voorzitter van de 'ViadICTe', een kwaliteitsproject met betrekking tot bedrijfsprocessen (via ICT) van tien in het Hofessort Den Bosch samenwerkende advocaten- kantoren. Als nevenactiviteiten dienen genoemd te worden het (plaatsver- vangend) kantonrechterschap als ook zijn lidmaatschap van de Klachtencommissie Kinderbescherming. Mr. Schakenraad is voorts docent bij de OSR. Zijn aandachtsgebieden binnen de rechtspraktijk betreffen de algemene praktijk en het arbeidsrecht alsmede letselschade en arbitrage.

Mr. W.K. van Duren heeft gestudeerd aan de Rijksuniversiteit Utrecht, liep stage bij Dolk Verburg Diamand te Amsterdam en is vanaf 1977 werkzaam bij (thans) De Ruijter de Wildt & De Vroom advocaten te Leiden. Ook mr. Van Duren is al langdurig intensief betrokken bij Orde-activiteiten. Van 1988 - 1995 was hij lid van het College van Afgevaardigden en van 1989 - 1999 lid van de Raad van Toezicht Den Haag. Hij is ook plaatsvervangend lid van het Hof van Discipline geweest; deze functie legde hij neer in verband met zijn lidmaatschap van de Algemene Raad. Als nevenactiviteiten worden hier vermeld zijn (plaats- vervangend-) kantonrechterschap in Leiden, Haarlem en Zaandam en zijn bestuurslidmaatschap van de Stichting Geschillenregeling Rijnland. Mr. Van Duren is vooral werkzaam in de algemene praktijk met het accent op arbeids- en ambtenarenrecht, familiepraktijk, arbitrage en media- tion.

Mr. G. Schakenraad zal binnen de Algemene Raad de portefeuille Rechtspraktijk gaan beheren en mr. W.K. van Duren de portefeuille Communicatie.

mr. W.K. Van Duren

Agenda

Conferentie European Criminal Bar Association

Dit weekend, 18 en 19 mei 2001, houdt de European Criminal Bar Association in het Vredespaleis te Den Haag haar jaarlijkse conferentie, over actuele internationale ontwikkelingen die voor de praktijk van de strafrechtadvocaat van belang zijn. Het programma wordt geopend met een toespraak door voorzitter Mr. Rock Tansey, QC, barrister, Bar of England & Wales, voorzitter van de European Criminal Bar Association, over de Witwasrichtlijn. Daarna volgen lezingen over onder meer 'Mutual Recognition of Final Decisions in Criminal Proceedings', 'National Reports on Key Legal Developments', 'The Pinochet case', 'Extradition' en 'Restraint Orders'. Tot de sprekers behoort mw. Carla Del Ponte, hoofdaanklager van het Hof van Internationaal Strafrecht voor het voormalige Joegoslavië.

Informatie: Mrs. Jacky Chase, Office Manager Chambers of Rock Tansey QC, 3 Gray's Inn Square, Gray's Inn, Londen WC1R 5AH, tel. +44 20 7520560, fax 75205607, e-mail: clerks@3gis.co.uk.

Assurantiebemiddeling

De Nederlandse assurantie-industrie is onderhevig aan grote verande- ringen. Brancheorganisaties pleiten voor strengere wetgeving. Om de geloofwaardigheid van de hele verzekeringssector te handhaven moeten de wettelijke eisen voor assurantietussenpersonen aanzienlijk worden verscherpt. In hoeverre leidt de nieuwe Europese richtlijn voor assu- rantiebemiddeling tot de beoogde betere kwaliteit en biedt ze meer bescherming aan consumenten? Op 26 juni organiseert het Nederlands Studie Centrum een studiedag.

Informatie: NSC, mw. L. Schagen, tel. 070-4415764.

Prijs: f 1095 excl. BTW.

Landelijke Jurist & Werk dagen 2001

Op 31 mei, 1 en 15 juni vindt het congres voor rechtenstudenten plaats in Leiden.

Op 31 mei zijn de sprekers mr. Boris O. Dittrich, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor D66, de heer mr. J.Th.P.M. Troch, voorzitter Raad van Bestuur Koninklijke Grolsch N.V., de heer mr W.A. Vermeend, Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer mr. Paul Nouwen, voormalig directeur ANWB en Nationale

Nederlanden, huidig voorzitter van Stichting Rotterdam 2001 Culturele Hoofdstad van Europa en mevrouw mr. B.L.M. Ficq, strafpleitster bij Seegers Meijering Ficq van Kleef. Aan het einde van de ochtend zal het Jonge Academics Forum plaatsvinden. 's Middags vindt het Bedrijfsleven Forum plaats. Tevens zal er een case gepresenteerd worden door onder meer de heer mr. G. van der Wal, advocaat bij Barents & Krans Advocaten. Deze eerste congresdag is

geschikt voor studenten in elke fase van hun studie.

Vrijdag 1 juni: Workshops en banenmarkt. De tweede dag staat in het teken van het directe contact tussen bedrijven, kantoren en instellingen en de student. Het eerste dagdeel bestaat uit verschillende workshops en bedrijfspresentaties gevolgd door een banenmarkt in de middag.

Vrijdag 15 juni: Oriëntatiedag. Op deze dag vinden individuele gesprekken en sollicitatietrainingen plaats.

Er zullen circa 100 kantoren, bedrijven en instellingen aan het congres deelnemen. Kosten dag 1: f 35,-, dag 2: f 35,-. Beide dagen: f 50,-. Deelname aan dag 3 is gratis en alleen mogelijk bij deelname aan dag 1 en /of 2. Op alle dagen is de Juridische Beroepengids 2001 verkrijgbaar.

Uiterste inschrijfdatum: 22 mei; informatie en aanmelding: Commissie voor de Landelijke Jurist & Werk Dagen 2001, tel. 071-5277773, commissie@juristenwerk.nl; www.juristenwerk.nl.

Violence against women

The seminar is designed to explore how individuals, groups and networks can move beyond awareness raising and action (including developing support services and campaigning) to wider policy development. The seminar will draw on examples of policy change at the institutional, local and national levels in the UK and internationally. Key elements in ensuring good implementation such as prevention, strategies, training, research and evaluation and inter-agency working will also be addressed. The seminar will be organised through presentations, workshops and small group discussions addressing a range of forms of violence against women and girls. Date: 17–22 June. *Information:* International Networking Events, The British Council, 1 Beaumont Place, Oxford OX1 2PJ, United Kingdom, tel. +44 (0)1865 316636, e-mail: network.events@britishcouncil.org.

European Jurist Forum

The 1st European Jurists Forum will be held from 13th to 15th September in Nuremberg/Germany. This congress, that will be organized by Deutscher Juristentag e.V., the Association of German Jurists, was conceived together with the Austrian and Swiss Associations of Jurists.

In 3 sections, basing on introductory reports held by outstanding experts from different countries, proposals for a development of the European law system will be discussed. Jurists of all legal professions from all countries of the European Union as well as those countries who applied for membership will be invited. Languages of the conference will be English, French and German (simultaneous translation). The registration fee is 110 Euro. *Information:* Geschäftsstelle des Deutschen Juristentages e.V., Postfach 11 69, D-53001 Bonn, tel. +49(0)228 9839135, e-mail: info@djf.de, internet: www.djf.de.

Grotius specialisatieopleidingen

Financiering & Zekerheden

Hoofddocenten: prof. mr. S.C.J.J. Kortmann
en mw. prof. mr. C.J.M. Klaassen
Periode: september 2001–mei 2002
Locatie: Hotel Heidepark Bilthoven
Punten: 55 voor advocaten,
60 voor (kandidaat-)notarissen
Kosten: f 8000

Benelux, Europees en Internationaal Merkenrecht

Hoofddocenten: prof. mr D.W.F. Verkade
en prof. mr A.A. Quaadvlieg
Periode: september 2001–mei 2002
Locatie: Heidepark Hotel Bilthoven.
Punten: 55 voor advocaten,
60 voor (kandidaat-)notarissen
Kosten: f 8000

Aanmelding en verdere informatie bij: Grotius Academie, Postbus 10520, 6500 MB Nijmegen, e-mail: Grotius@cpo.kun.nl.

Overleg voor bibliothecarissen

Derde bijeenkomst Het Overleg, het platform voor bibliothecarissen, documentalisten en hoofden bidoc van advocaten- en notariskantoren en rechtsbijstandsverzekeraars, komt bijeen op: 15 juni 2001 van 14.00 tot 18.00 uur bij Lovells, Frederiksplein 42 te Amsterdam. De onderwerpen: Overzicht van activiteiten van het bestuur van alle onderwerpen die dit eerste jaar van het bestaan aan de orde zijn geweest, en Bibliotheek en kwaliteit: introductie van Leo Kerklaan ter inleiding van de workshop over dit onderwerp in het najaar (november). Er is wederom een maximum van 40 deelnemers. *Prijs:* f 150 voor beide bijeenkomsten. *Aanmelding:* graag vóór 1 juni a.s. via website: <http://home.wanadoo.nl/het.overleg/> of per e-mail: het.overleg@wanadoo.nl. Indien nodig is telefonisch contact op te nemen met Elizabeth Bok, 06-55394480.

Beroepsopleiding

Toetsen beroepsopleiding 29 juni 2001

Alle toetsen worden afgenomen in Sportcomplex De Vechtse Banen, Mississippidreef (Overvecht) te Utrecht (tel.: 030-262.78.78).

Voorjaarscyclus 2001 + inhalers

10.30 – 12.30 uur Burgerlijk Procesrecht

13.30 – 15.30 uur Strafprocesrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

Stagiaires die in maart 2001 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, hoeven zich niet op te geven.

Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór maart 2001 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) kunnen zich tot uiterlijk drie weken voor de toetsdatum voor deze toetsen schriftelijk aanmelden.

U ontvangt dan een schriftelijke bevestiging van inschrijving. Eventueel nieuw cursus/toetsmateriaal wordt bij deze bevestiging meegezonden.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden:

- naam, voorletter(s) en geslacht
- het adres waar de bevestiging naar toegezonden moet worden
- uw cursuscode.

Na de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad f 60 per toets (behoudens prijswijzigingen) kunt overmaken.

Informatie: Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070 - 335 35 55 tussen 09.00 – 12.00 uur)

(Secretariaat Examencommissie)

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Burgerlijk (proces)recht

Tweedaagse verdiepingscursus
Civielprocesrecht in de
praktijk***

data: 8 juni 2001, 10.00–17.00
uur en 15 juni 2001,
10.00–16.15 uur

docenten: mr. G. Vrieze,
mr. H.F.M. Hofhuis,
mr. I. Spinath, mr. F.B. Falkena,
mr. D.J. van der Kwaak
plaats: Utrecht

punten: 9

prijs: f 1095 (excl. BTW)

Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Congres product-
aansprakelijkheid***

datum: 13 juni 2001,
15.00–21.00 uur
docenten: prof. mr. T. Hartlief,
mr. R.J.J. Westerdijk,
mr. T.H.M. van Wechem,
mr. E.J. Ferman
plaats: Amsterdam
punter: 4
prijs: f 1095 (excl. BTW)
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Faillissementsrecht

De nieuwe
Faillissementswet****

datum: 8 juni 2001,
9.30–16.45 uur
docenten: mr. H.R. Quint,
mr. W.F. van Zant, mr. M.B.
Werkhoven, mr. P.F. Zijlstra,
mr. M.W.M. Jaspers Focks
plaats: Garderen
punter: 5
prijs: f 995 (excl. BTW)
Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237721

Personen- en familierecht

Perikelen rond de
chtscheiding***

datum: 7 juni 2001,
9.30–16.45 uur
docenten: prof. mr. E.A.A.
Luijten, prof. mr. W.R. Meijer,
prof. mr. W.M. Kleijn
plaats: Nieuwegein
punter: 5
prijs: f 1699 (excl. BTW)
Euroforum, tel. 040-2974974

Huwelijksvermogensrecht bij
chtscheiding*****

datum: 13 juni 2001,
14.00–20.30 uur
docent: prof. mr. W.R. Meijer
plaats: Arnhem
punter: 5
prijs: f 1095 (excl. BTW)
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Vreemdelingenrecht

Vreemdelingenwet 2000**

data: 22 en 29 juni 2001,
13.30–17.00 uur
docenten: dr. H.B. Winter,
mr. drs. R. Depping
plaats: Assen
punter: 6
prijs: f 695
PAO Rijksuniversiteit
Groningen, tel. 050-3635748

Overige rechtsgebieden

Agrarische bedrijfsopvolging in
het nieuwe erfrecht***

datum: 19 juni 2001,
10.00–16.30 uur
docenten: mr. T.J. Mellema,
mr. ing. H.J. van den Kerkhof,
mr. H.J.L. Paantjens
plaats: Arnhem
punter: 4
prijs: f 995 (excl. BTW)
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten
(basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I
(redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II
(gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Akker, mw. mr. L. van den, Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam-Zuidoost, tel. 020-6561942, fax 6561720, e-mail vandenakker.licke@kpmg.nl

Andela, mw. mr. J.A.M., Sophialaan 1 (8911 AE) postbus 851 (8901 BR) Leeuwarden, tel. 058-2121075, fax 2126449

Beek, mw. mr. P.S. van der, Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam-Zuidoost, tel. 020-6561944, fax 6561776, e-mail vanderbeek.petra@kpmg.nl

Bobeldijk, mw. mr. P., Locatellikade 1 (1076 AZ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 3052050, e-mail p.bobeldijk@kpuwiel.nl

Bonnet, mw. mr. S.W.C., Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313143, e-mail boekel.de.nere@bdn.nl

Borgart, mw. mr. C.C., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail charlotte.borgart@nautadutilh.com

Bruinzeel, mr. M., Wassenaarseweg 80 (2596 CZ) postbus 90636 (2509 LP) Den Haag, tel. 070-4412075, fax 3248389, e-mail nlbrui61@hollandlaw.nl

Donker, mr. S.J., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 6719710, e-mail donker@hrd.nl

Doreleijers, mw. mr. A.J.G.M., Eisenhowerlaan 102 (2517 KL) postbus 82155 (2508 ED) Den Haag, tel. 070-3512124, fax 3524492

Driehuis, mr. S.A., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail steven.driehuis@nautadutilh.com

Eersel, mr. M. van, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771400, fax 5771625, e-mail mvaneersel@dbbw.nl

Elsenga, mw. mr. O.S., Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam-Zuidoost, tel. 020-6561965, fax 6561980, e-mail elsenga.olga@kpmg.nl

Engelvaart, mr. J.J.S., Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 6143718, e-mail j.engelvaart@zhz.bureaurechtshulp.nl

Follender-Grossfeld, mr. S.L.M., Prinses Marijkestraat 21 (1077 XB) Amsterdam, tel. 020-4714754

Gou, mr. J.L. de, Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460653, fax 5460838, e-mail jasper.degou@stibbe.nl

Hartman, mw. mr. A.S.C., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771047, fax 5715831, e-mail aschartman@dbbw.nl

Hazenberg, mr. K.D., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460555, fax 5460838, e-mail diderik.hazenbergh@stibbe.nl

Heuving, mr. J.C., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460158, fax 5460482,

e-mail jeroen.heuving@stibbe.nl

Hezenwijk, mr. J.K. van, Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 4880901

Hof, mr. J.P. van 't, Prof. W.H. Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen, postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam, tel. 020-8808418, fax 8808766

Hollander-Overberg, mw. mr. I.A.M. de, Rondeweg 6 (5263 GR) Vught, tel. 073-6570110

Hoog, mw. mr. L.G.T. de, Van Stolkweg 10 (2585 JP) postbus 80504 (2508 GM) Den Haag, tel. 070-3504055, fax 3506187, e-mail dehoog.l@pettenadv.nl

Jager, mw. mr. M.J., Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313143, e-mail maaike.jager@bdn.nl

Jansen, mw. mr. J.A.M., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-3488700, fax 3477494, e-mail jam.jansen@prdf.nl

Killan, mr. A., Hoofdstraat 123 (2202 EX) Noordwijk, tel./fax 071-3646865

Kleijer, mw. mr. C.J., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 4880901, e-mail caroline.kleijer@freshfields.com

Kolk, mw. mr. M.C. van der, Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 3616032

Lamers, mr. D.M., Vestdijk 9 (5611 CA) postbus 2154 (5600 CD) Eindhoven, tel. 040-2445600, fax 2445411

Lessen Kloke, mw. mr. K. van, Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460652, fax 5460822, e-mail koosje.vanlessenkloke@stibbe.nl

Leusden-Willemsse, mw. mr. I. van, Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414947, fax 6612827, e-mail ingeborg.vanleusden@nautadutilh.com

Lievendag, mw. mr. A., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857657, fax 5727657, e-mail anath.lievendag@freshfields.com

Martens, mr. D.L.J., Martinus Nijhofflaan 2 (2624 ES) postbus 1010 (2600 BA) Delft, tel. 015-2619361, fax 2571003, e-mail vanvliet.en.elschhof@balienet.nl

Moene, mw. mr. drs. K., Oostwaarts 5g (2711 BA) postbus 7191 (2701 AD) Zoetermeer, tel. 079-3420250, fax 3410519

Nobel, mw. mr. D., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-3488700, fax 3819283, e-mail d.nobel@prdf.nl

Pex, mw. mr. A.H.M.E., Claudius Prinsenlaan 126 (4818 CP) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 5142575, e-mail anpex@akd.nl

Pierik, mr. F.L., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741348, fax 6741477

Rijn-Marijn, mw. mr. D.P. van, Rijnstraat 37 (2223 EG) Katwijk, tel. 071-4081011, fax 4080081, e-mail hengst@tref.nl

Sabahoglu, mw. mr. A., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail aysel.sabahoglu@nautadutilh.com

Schaik, mr. R.S. van, Stadhouderslaan 100 (2517 JC) postbus 29702 (2502 LS) Den

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Haag, tel. 070-3633555, fax 3651051

Schillemans, mr. C.E., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857654, fax 5727654, e-mail kees.schillemans@freshfields.com

Schuman, mr. F.F., Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-6796969, fax 6764339, e-mail f.schuman@vsv.nl

Segers, mr. F.T.G.J., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail frank.segers@nautadutilh.com

Sievers, mr. F.A., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 3242095, e-mail fasievers@dbbw.nl

Spiegel, mw. mr. M., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 5771775

Terhorst, mw. mr. A.G.I., Keizersgracht 560-562 (1017 EM) Amsterdam, tel. 020-3446200, fax 3446201, e-mail amsterlaw@bpb.nl

Thuis, mw. mr. M.G.C., Wassenaarseweg 80 (2596 CZ) postbus 90636 (2509 LP) Den Haag, tel. 070-3286480, fax 3248389

Thuis, mr. R.A.I., Hartveldseweg 44-1 (1111 BH) postbus 264 (1110 AG) Diemen, tel. 020-6952510, fax 3680430, e-mail r.thuis@zonnet.nl

Verwoert, mw. mr. M.E., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741616, fax 6741899, e-mail marga.verwoert@allenoverly.com

Vogel, mr. V.M., Eibergseweg 1 (7141 CD) postbus 66 (7140 AB) Groenlo, tel. 0544-463000, fax 464185, e-mail vogel@jpr.nl

Vos, mr. J.A., Willemsparkweg 31 (1071 GP) Amsterdam, tel. 020-6766690, fax 6766695, e-mail jobavos@hetnet.nl

Vukovic, mw. mr. M., Oostwaarts 5g (2711 BA) postbus 7191 (2701 AD) Zoetermeer, tel. 079-3420250, fax 3410519, e-mail info@hslaw.nl

Wagener, mr. F.M., Paardenmarkt 1 (1811 KH) postbus 172 (1800 AD) Alkmaar, tel. 072-5144666, fax 5144600

Webster, mw. mr. B.S., Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 5460710, e-mail belle.webster@stibbe.nl

Weij, mw. mr. C.T. van der, Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 5414700, e-mail christel.vanderweij@nautadutilh.com

Wijkerslooth, mw. mr. J.M. de, Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 4880901, e-mail juliette.dewijkerslooth@freshfields.com

Zanden, mr. P. van der, Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460332, fax 5460831, e-mail paul.vanderzanden@stibbe.nl

Boer, mw. mr. R. de (Amsterdam) 1.12.2000

Bosma-Boot, mw. mr. F. (Den Haag) 19.4.2001

Bruinsma-van Heusden, mw. mr. A.J. (Amsterdam) 1.1.2001

Buter, mr. C.A. (Utrecht) 16.4.2001

Corstens, mr. G. (Brussel/België) 15.2.2001

Geurkink, mw. mr. G.M. (Nieuwegein) 2.4.2001

Hettinga, mw. mr. H.M. (Utrecht) 5.3.2001

Hilferink, mr. C.R.F. (Alkmaar) 1.1.2001

Huydecoper, mr. J.L.R.A. (Den Haag) 1.4.2001

Jansch, mw. mr. C.A.D. (Amsterdam) 29.12.2000

Kruyning, mr. F. (Almere) 1.4.2001

Kwant, mw. mr. I.C. de (Amsterdam) 2.4.2001

Leopold, mr. M. (Amsterdam) 1.12.2000

Ligtvoet-Straver, mw. mr. I.K.W. (Dordrecht) 1.2.2001

Ling, mw. mr. E.M. van (Amsterdam) 22.12.2000

Mazijk-Doldersum, mw. mr. T. van (Loenen a/d Vecht) 28.3.2001

Meinema, mw. mr. M. (Wijk bij Duurstede) 15.3.2001

Melles, mw. mr. M.W. (Amsterdam) 1.1.2001

Meijer, mw. mr. D.J.C. (Den Haag) 1.4.2001

Nijen, mw. mr. S.S. van (Den Haag) 17.4.2001

Nijman, mr. J.N. (Breda) 1.4.2001

Rengelink, mr. E.M. (Almere) 16.4.2001

Ribbers, mw. mr. C.M.J. (Arnhem) 1.4.2001

Rive, mw. mr. S.C.Th. (Den Haag) 1.1.2001

Rottinghuis, mr. J.H.B. (Amsterdam) 13.12.2000

Russen, mr. M. (Amsterdam) 1.1.2001

Rijkervorsel, jhr. mr. M.C.M. van (Amsterdam) 1.3.2001

Scharloo, mw. mr. M. (Waddinxveen) 1.4.2001

Schouten, mr. J.E.L. (Amsterdam) 14.2.2001

Schreuder, mw. mr. D.A. (Den Haag) 15.8.2000

Sievers, mw. mr. M.F. (Amsterdam) 1.11.2000

Sweerts de Landas, mr. J.D.W. (Rotterdam) 14.3.2001

Thiel, mw. mr. N.M. van (Breda) 1.4.2001

Tulp, mr. H.J. (Amsterdam) 13.3.2001

Vries Robbé, mr. J.J. (Den Haag) 16.1.2001

Vugt, mr. W. van (Amsterdam) 29.12.2000

Wisselink, mr. F.B. (Den Haag) 15.8.2000

Zaal, mw. mr. N.S.C.M. (Maastricht) 1.9.2000

KANTOORVERPLAATSING

Arends, mw. mr. R.A.J. (Nijmegen): Velperweg 26 (6824 BJ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538300, fax 3510793

Beugen, mr. J. van: Egelantiersstraat 60 (1015 PP) Amsterdam, tel./fax 020-6384388, e-mail jvanbeugen@email.com

Bierens Advocaten (mrs. M.M. Leenarts-Bos, A.E.M. Bierens, A.H.A.C. Waals, B.T.

PRAKTIJK NEERGELEGD

Beek, mw. mr. P.C. (Amsterdam) 6.12.2000

Berkouwer, mw. mr. E.C. (Amsterdam) 1.12.2000

Bloemink, mw. mr. E.M. (Amsterdam) 31.12.2000

van Onna, E.A. Leeman, C.A.M.H. Vink en P. Zwijndregt) Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 367865
Bilderbeek, mr. G.J. (Amstelveen): Maliesingel 17 (3581 BD) postbus 14122 (3508 SE) Utrecht, tel. 030-2318060, fax 2312492, e-mail bvk@balienet.nl
Boxel, mw. mr. Y.M. van: 's Lands Werf 121 (3063 GD) Rotterdam, tel. 010-4125657, fax 2143419, e-mail y.van.boxel@pi.be
Broekhuizen, mr. J.: Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail jan.broekhuizen@nautaduttilh.com
Bureau Rechtshulp Tilburg (mw. mr. M.E.J. de Hart): Willem II straat 45a (5038 BC) postbus 8123 (5004 GC) Tilburg, tel. 013-5321048, fax 5357125, e-mail m.hart@tilburg.bureaurechtshulp.nl
Dammers-Wubbe, mw. mr. G.W.L.M. (Amsterdam): Nieuwe Gracht 37 (2011 NJ) postbus 92 (2000 AB) Haarlem, tel. 023-5534969, fax 5311676, e-mail info@goppeladvocaten.nl
Goethals, mr. M.J.F. (Utrecht): Orlyplein 50 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5824200, fax 5824060
Goedhart, mr. E.A.: Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 6620470, e-mail goedhart@hulklaw.nl
De Haan Advocaten (Ubbo Emmiusingel 37): Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen, tel. 050-5757400, fax 5757444, e-mail haanue@balienet.nl
De Haan Advocaten (Blijhamsterstraat 49): Blijhamsterstraat 19 (9671 AS) postbus 380 (9670 AJ) Winschoten, tel. 0597-412022, fax 420184, e-mail haanue@balienet.nl
Haasdijk, mw. mr. S.L.: KNSM-Laan 743 (1019 LJ) Amsterdam, tel. 020-4180308, fax 4180308
Hermesen, mr. E. (Tilburg): Bolwerk 18 (5509 MH) postbus 153 (5500 AD) Veldhoven, tel. 040-2944500, fax 2944550
Hoorn, mr. E.G. (Tilburg): Prof. Dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626619, fax 2626481, e-mail nlhoorn6@hollandlaw.nl
Huyzer, mw. mr. J.N. (Rotterdam): Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Jansen, mw. mr. C.W.J.M. (Den Haag): Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246224, fax 4125839
Jansen, mw. mr. J.G. (Delden): Hengelsestraat 141 (7521 AA) Enschede, tel. 053-4326560, fax 4326339, e-mail vanbeek.drosten@balienet.nl
Jansen, mw. mr. J.J.J.: Biezelingsestraat 39 (4421 BN) postbus 25 (4420 AA) Kapelle, tel. 0113-344040, fax 342454, e-mail jjijansen@zeelandnet.nl
Janssen, mw. mr. C.H.W.: Oranjesingel 63 (6511 NR) postbus 1008 (6501 BA) Nijmegen, tel. 024-3225370, fax 3240678, e-mail advocaten@dmz.nl
Jongh, mr. E. de (Amstelveen): Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 3615400, e-mail e.dejongh@gmw.nl
Kommer, mw. mr. E.: Henry Dunantlaan 1

(2992 KP) postbus 156 (2990 AD) Barendrecht, tel. 0180-642000, fax 642001, e-mail b@borsboomhamm.nl
Leur, mr. J.J.D. de: Burg. Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 4259252, e-mail j.j.d.deleur@nysingh.nl
Lunter, mw. mr. C.P.: Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517555, fax 6267949
Maton, mr. G.J.B.C. (Rosmalen): Fellenoord 49 (5612 AA) postbus 885 (5600 AW) Eindhoven, tel. 040-2452555, fax 2431749, e-mail hoeben.vandijk@balienet.nl
Meerman, mr. R.D.: Roelof Hartstraat 31 (1071 VG) Amsterdam, tel. 020-6731548, fax 6795568
Meijer, mw. mr. M.E. de (Amsterdam): Eisenhowerlaan 102 (2517 KL) postbus 82155 (2508 ED) Den Haag, tel. 070-3512124, fax 3524492
Nunes, mw. mr. E.: Locatellikade 1 (1076 AZ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 3052050
Pessers c.s. Advocaten (mrs. A.B.M. Pessers, G.J. Woodrow en B.G.M. de Ruijter): Enschoestraat 126 (5014 DJ) postbus 10360 (5000 JJ) Tilburg, tel. 013-5351753, fax 5366200
Pinkster, mw. mr. S.: Boompjes 40 (3011 XB) postbus 445 (3000 AK) Rotterdam, tel. 010-7104600, fax 7104666, e-mail s.pinkster@schutgroshede.nl
Ponjee, mw. mr. E.A.L. (Tiel): Vendelier 4 (3905 PA) postbus 237 (3900 AE) Veenendaal, tel. 0318-559300, fax 559301
Rameau, mr. F.W.K. (Enschede): Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313143
Riemsdijk, mw. mr. A.M. (Utrecht): Postbus 16 (3720 AA) Bithoven, tel. 06-21284804, fax 030-2291903, e-mail villaviva@zonnet.nl
Rotmans, mw. mr. M.M. (Rotterdam): Locatellikade 1 (1076 AZ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 3052050, e-mail m.rotmans@kupwi.nl
Samson, mr. C.B.J.M. (Arnhem): Pythagoraslaan 100 (3584 BB) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2541919, fax 2543943, e-mail csamson@akd.nl
Schaberg, mr. A. (New York/USA): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 5771775, e-mail aschaberg@dbbw.nl
Steenbergen, mr. S.M. van (Arnhem): Pythagoraslaan 100 (3584 BB) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2541919, fax 2543943
Sturms, mw. mr. E.P. (Den Haag): Blaak 34 (3011 TA) postbus 2066 (3000 CB) Rotterdam, tel. 010-2406500, fax 4113548
Swart, mr. M.C.J. (Weert): Tramstraat 32-34 (5611 CR) postbus 2350 (5600 CJ) Eindhoven, tel. 040-2447608, fax 2448875
Venrooy, mr. A.T.G.M. (Amsterdam): Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042194, fax 4042333, e-mail venrooy@nolstrenite.com
Verburg, mw. mr. I.D.J. (Hilversum): Dijkshofplantsoen 14 (1077 BL) postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3051600, fax 3051699

Visser & Quispel advocaten (mrs. C.K. Visser, A. Quispel, S. Kuit en J.C. Hardam) West-Voorstraat 1 (3262 JP) postbus 1121 (3260 AC) Oud-Beijerland, tel. 0186-614477, fax 610666
Wervelman, mr. E.J. (Amersfoort): Benoordenhoutseweg 23 (2596 BA) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 3746333
Wollenstein, mr. J. (Amsterdam): Advocatenkantoor Wollenstein, Geelvinckstraat 31 (1901 AE) Castricum, tel. 0251-674388, fax 674533, e-mail info@wollenstein.nl

ASSOCIATIE

Bordewijk Silvis advocaten (mrs. P.J. Silvis, S.R. Bordewijk en R. van den Boogert) Tuinlaan 120 (3111 AX) postbus 228 (3100 AE) Schiedam, tel. 010-4267369, fax 4738581
Jaspers Quist Remmerswaal Notarissen en Advocaten (mrs. P. Quist, M.S. Clarenbeek, P.A. Beekman en I.A. Groenendijk) Verhagenplein 1 (2671 HS) postbus 252 (2670 AH) Naaldwijk, tel. 0174-629341, fax 623326, e-mail info@jqr.nl, quist@jqr.nl, clarenbeek@jqr.nl, beekman@jqr.nl, groenendijk@jqr.nl

NAAMSWIJZIGING

Ekelmans Den Hollander te Amsterdam: Lovells

RECTIFICATIE

Beëdigd als advocaat en procureur *Advocatenblad* 8

Biggelaar, mw. mr. M.A.P.J. van den, Advocatenkantoor Van den Biggelaar, Hoge Duinlaan 6 (5582 KE) Waalre, tel. 040-2801354, fax 2801355, e-mail vandenbiggelaar@balienet.nl

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Kennis van en de bewaking van voorgeschreven proces-termijnen zijn een wezenlijke taak van de advocaat en vergen, gelet op de doorgaans verstrekkende gevolgen van het niet in acht nemen daarvan, grote alertheid.

- Advocatenwet art. 46 (1.4.1. termijnen)
- Gedragsregel 4

Raad van Discipline Amsterdam 10 juli 2000

(mrs. De Groot, Goppel, Hamming, Klaver en Romijn)

Feiten

Mr. X neemt ten behoeve van klager op zich hoger beroep in te stellen tegen een beslissing van een raad van discipline, op een klacht tegen de voormalige advocaat van klager. Op 13 juni 1994 hebben mr. X en klager daarover een gesprek, terwijl de beroepstermijn verstrijkt op 18 juni 1994. Mr. X laat op 15 juni daaropvolgend aan de griffier van het Hof van Discipline per brief weten dat hoger beroep wordt ingesteld en dat de gronden waarop het beroepschrift steunt zo spoedig mogelijk zullen worden nagezonden. De griffier van het hof wijst vervolgens mr. X er telefonisch op dat binnen het verstrijken van de appeltermijn de gronden van het beroep moeten zijn ingeleverd, waarna mr. X bij faxbrief van vrijdag 17 juni 1994 laat weten niet in staat te zijn om de gronden behorende bij het voorlopig verzoekschrift te kunnen aangeven, omdat hem de daarvoor noodzakelijke informatie ontbrak. Bij beslissing van de voorzitter van het Hof van Discipline van 20 juni 1994 wordt klager vervolgens niet-ontvankelijk verklaard. Mr. X stelt klager daarvan op de hoogte, waarna wordt afgesproken dat mr. X zal onderzoeken of een vordering tegen de voormalige advocaat op grond van diens veronderstelde onrechtmatig handelen kans van slagen heeft. Op 15 augustus 1994 hebben mr. X en klager daarover een bespreking, waarna klager, als in juni 1995 nog geen actie is ondernomen, een andere advocaat inschakelt. De klacht behelst dat mr. X de klachtzaak tegen de voormalige advocaat van klager niet naar behoren heeft behandeld en gedurende ruim een jaar geen actie heeft ondernomen in de zaak omtrent onrechtmatig handelen van de voormalige advocaat van klager.

Overwegingen van de raad

Kennis van en de bewaking van voorgeschreven proces-termijnen voor het aanvoeren van de gronden van een in te stellen beroep zijn een wezenlijke taak van de advocaat en vergen, gelet op de doorgaans verstrekkende gevolgen van het niet in acht nemen daarvan, grote alertheid. Volgens artikel 56 lid 3 van de Advocatenwet dient het beroep van een beslissing van de Raad van Discipline (binnen de daarvoor gestelde termijn van 30 dagen) te worden ingesteld bij met redenen omklede memorie. Mr. X heeft aangevoerd dat hij daarmee bekend was, maar niet wist hoe strak het vereiste van aan te voeren gronden werd gehanteerd. Echter, voor het verstrijken van de fatale termijn is mr. X er door de griffier van het hof nog eens op gewezen dat een termijnsauverend beroepschrift, als door mr. X ingediend, niet mogelijk was en dat de gronden dus aangevuld dienden te zijn. Desondanks is mr. X daartoe niet overgegaan.

Indien mr. X tijdens het intakegesprek met klager al wist in de hem resterende week geen tijd te zullen hebben voor het aanvoeren van gronden, had hij de opdracht van klager niet moeten aanvaarden. Door de opdracht evenwel aan te nemen werd van mr. X gevergd dat hij alle geëigende maatregelen zou nemen (zoals het verkrijgen van specifieke informatie benodigd voor het opstellen van de gronden dan wel bij gebreke daarvan het invullen van de gronden van meer algemene aard) om voldoende zorg te betrachten bij de vervulling van zijn verplichtingen. De in het voorgaande omschreven handelwijze van mr. X is principieel onjuist en door aldus niet te voldoen aan de opdracht van klager op processueel juiste wijze beroep in te stellen heeft mr. X klachtwaardig gehandeld.

Met betrekking tot het verwijt dat mr. X nalatig is geweest in het nemen van andere stappen heeft mr. X aangevoerd de behandeling van de zaak te hebben laten liggen in afwachting van bemiddeling door de deken in andere klachtzaken van klager. De klachtzaak tegen diens voormalige advocaat maakte daar echter geen deel van uit; deze zaak was al bij de tuchtrechter in behandeling geweest. Klager verkeerde in de veronderstelling dat de zaak tegen zijn voormalige advocaat door mr. X zou worden behandeld.

Mr. X heeft feitelijk de behandeling van de zaak gestaakt zonder klager naar behoren te informeren. Ter voorkoming van misverstanden bracht de door mr. X jegens klager in acht te nemen zorg mee dat een gemaakte afspraak of verstrekt advies om de behandeling van de zaak op te schorten ook schriftelijk werd vastgelegd. Mr. X heeft dit verzuimd. Ook het tweede klachtonderdeel is derhalve gegrond.

Mr. X heeft zich ter zitting ongelukkig betoond met de hem verweten gedragingen en er blijkt van gegeven in te zien dat de eerder door hem aangevoerde omstandigheden hem niet kunnen disculperen. In samenhang met het gegeven dat mr. X in de voorliggende 23 jaar niet eerder tuchtrechtelijke verwijten zijn gemaakt acht de raad geen termen aanwezig voor het opleggen van een maatregel.

Volgt

De Raad van Discipline verklaart de klacht in al haar onderdelen gegrond.

De geheimhoudingsplicht van de advocaat duurt voort na de beëindiging van de relatie met de cliënt als gevolg van diens overlijden. Zwaarwegende belangen – waarvan in casu niet is gebleken – kunnen echter de opheffing van de geheimhoudingsplicht rechtvaardigen.

- Gedragsregel 6 lid 4

Hof van Discipline 14 juli 2000, nr. 2936

(mrs. Van Erp, Taalman Kip-Nieuwenkamp, Krans, Orie, Scheltema en Schokkenbroek)

Raad van Discipline 's-Gravenhage 3 mei 1999

(mrs. Robbers, Claassen, Eschauzier, Foortse en Van Nispen tot Sevenaer)

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

Feiten

Nadat de vader van klager is overleden treft klager bij de papieren van zijn vader stukken aan waaruit blijkt dat mr. X aan hem juridische bijstand heeft verleend. Klager vindt onder meer een aantal kwitanties wegens contante betalingen aan mr. X. Klager verzoekt mr. X om hem alle stukken, zijn vader betreffende, toe te sturen en de aangetroffen kwitanties te verduidelijken. Mr. X weigert afgifte van het dossier, waarbij hij zich op zijn geheimhoudingsplicht beroept. Om diezelfde reden weigert hij de blijkens de kwitanties betaalde bedragen te specificeren. Mr. X neemt in een brief aan klager een declaratie op, volgens welke aan hem nog 1068,12 gulden betaald dient te worden, na verrekening van de eerdere, door de vader van klager betaalde voorschotten. Mr. X geeft van deze declaratie geen specificatie, zich ook daarbij weer beroepende op zijn geheimhoudingsverplichting. Later zendt mr. X aan de deken, in het kader van diens onderzoek, een globale specificatie van zijn werkzaamheden.

Klacht

Ten onrechte wil mr. X geen informatie geven over de aan klagers vader verleende rechtsbijstand, weigert hij het dossier af te geven en is hij niet bereid zijn declaratie voldoende te specificeren.

Overwegingen van de raad

De raad verwerpt het standpunt van mr. X dat klager geen belang heeft bij de klacht voor zover deze de afgifte van originele dossierstukken en de specificatie van de declaratie betreft. Originele stukken behoren immers tot de nalatenschap van klagers vader terwijl van klager als erfgenaam van zijn vader wordt verlangd dat hij de declaratie van mr. X vol doet. De raad deelt echter de opvatting van mr. X, mede gelet op de inhoud van Gedragsregel 6 lid 4 en de omstandigheid dat door het overlijden van klagers vader de toepassing van Gedragsregel 6 lid 2 niet aan de orde kan komen, dat zijn geheimhoudingsplicht ook voortduurt na de beëindiging van de relatie met de cliënt als gevolg van diens overlijden. Dit beginsel zou slechts uitzondering kunnen leiden indien zwaarwegende belangen van klager de opheffing van de geheimhoudingsplicht zouden rechtvaardigen. Daarvan is in casu echter niet gebleken. Ter zitting is daarentegen gebleken dat klager en zijn vader bij diens leven tegenstrijdige belangen hadden, onder meer erin bestaande dat klagers vader strafrechtelijke aangifte tegen klager heeft gedaan, hetgeen heeft geleid tot zijn veroordeling. De raad acht derhalve het verwijt dat mr. X geen informatie wil geven over de aan klagers vader verleende rechtsbijstand en het dossier niet wil afgeven, ongegrond.

Het hiervoor overwogene brengt tevens mee dat de raad van oordeel is dat van mr. X gelet op diens beroepsgeheim in tuchtrechtelijke zin niet verlangd kan worden dat hij zijn declaratie, ook al wordt betaling van klager verlangd, verder specificeert dan hij gedaan heeft in het kader van het deken-onderzoek. De klacht is derhalve ongegrond.

Overwegingen van het hof

Het onderzoek in hoger beroep heeft niet geleid tot de vaststelling van andere feiten dan wel tot andere beschouwingen en gevolgtrekkingen

dan die vervat in de beslissing van de raad, waarmee het hof zich verenigt.

Volgt

Bekrachtiging.

Toegestane variatie van quota pars litis.

- *Advocatenwet, art. 46 (1.4.3.1 financiële verhouding)*
- *Gedragsregel 25*

Hof van Discipline 14 juli 2000, nr. 2964

(mrs. Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp, Krans, Orie, Scheltema en Schokkenbroek)

Feiten

Mr. X behandelde voor zijn cliënt een letselschadezaak onder de afspraak dat hij zou trachten de buitengerechtelijke kosten bestaande uit honorarium en kosten bij de aansprakelijke WAM-assuradeur te verhalen en, zo zulks niet zou lukken, de cliënt desondanks geen rekening zou krijgen, behoudens andersluidende afspraken.

De WAM-verzekeraar voldeed de declaraties van mr. X maar voor 75 procent, omdat de klager geen autogordel had gedragen.

In het eindstadium van de zaak heeft mr. X met zijn cliënt afgesproken dat hij de helft zou ontvangen van het meerdere dat zijn cliënt boven 50.000 gulden als slotuitkering inzake de schadevergoedingskwestie zou ontvangen.

De Raad van Discipline achtte dit laatste, op een klacht van de cliënt, tuchtrechtelijk verwijtbaar omdat dat voorstel naar de huidige opvattingen een onjuiste wijze van declareren inhield.

Overwegingen van het hof

Het voorstel van mr. X bevat elementen van de declaratiewijze (quota pars litis) die gedragsregel 25, derde lid, verbiedt, maar onderscheidt zich daarvan in aanmerkelijk opzicht. Mr. X zou immers slechts een evenredig deel van de waarde van het te bereiken gevolg ontvangen indien en voor zover die waarde een bedrag van 50.000 gulden te boven zou gaan. Het hof acht daarbij niet onaannemelijk dat de kans op een dat bedrag wezenlijk overschrijdende uitkering (zeer) beperkt was. Bovendien had mr. X als gevolg van de door de verzekeraar toegepaste korting van 25 procent voor een als belangrijk in te schatten gedeelte van zijn werkzaamheden (te weten de werkzaamheden die mr. X toen hij het voorstel deed reeds had verricht) een salaris ontvangen dat feitelijk neerkwam op een gematigd uurtarief.

De voorgestelde wijze van declareren kan dan ook niet (zonder meer) als ongeoorloofd worden aangemerkt (vgl. HvD 9 februari 1998, no. 2474, *Advocatenblad* 19 maart 1999, no. 9906).

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de Raad van Discipline en ongegrondverklaring van de klacht.